

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia
si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

Abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze
la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francate
la redactiuni.

Anulu II.

Blasiu 1 Novembre 1888.

Nr. 3.

Partea besericésca.

Momentulu consacraréi eucharistice si epicles'a liturgiéloru resaritene.

Unu studiu liturgico-dogmaticu de Dr. Victoru Szmigelski.

(Continuare din Nr. 2).

II.

Am disu, cà credinti'a resariteniloru, care ascrie Epiclesei poterea de a consacrá santele daruri, s'a nascutu intre ei numai dupa desbinarea loru de catra Rom'a. Urditoriulu acestei desbinari, patriarchulu Fotiu, in opurile sale cele multe a avutu forte a dese ori ocasiunea de a propune si parerea sa referitoria la s. Eucharistia. Elu a si facut'o acést'a de forte multe ori, si une ori a facut'o forte pre largu. Parerea acést'a a lui consuna intru tote cu invetiatur'a besericeii catolice, déca vomu abstrage dela invinierea lui aruncata apuseniloru de repetite ori in facia, cà ei nu aru implini mandatulu Mantuitoriului, fiindu cà ei in s. Eucharistia folosescu cá materia pane nedospita. Asupr'a altoru cestiuni controversé referitorie la s. Eucharistia, cari mai tardiu resaritenii desbinati le-au tractatu forte a dese ori, Fotiu in scrierile sale nu se dechiara. Nu se dechiara elu nici asupr'a cestiunei, déca consacraréa se implinesce numai prin repetirea cuvinteloru Mantuitoriului, ori ar' mai fi de lipsa spre scopulu acést'a inca, si invocarea Spiritului santu, ori s'ar' implini consacraréa numai prin invocarea acést'a. Si barbatulu acést'a, care cu de adinsulu voiá se rumpa ori ce legatura cu Scaunulu Romei celei vechie si nu despretiuiá nici unu pretecstu, fia fostu elu ori catu de desiertu, déca i-se pareá numai, cà conduce la scopulu acél'a alu lui, ar' fi

trebitu se amintésca si ace'a, cà apusenii si in privinti'a formei eucharistice se abatu dela credinti'a si pracs'a besericeii resaritene. Dora elu a folositu de pretecstu pentru desbinare chiaru si diferentie curatu disciplinare si inca de totului totu neinsemnate, precum a fostu diferinti'a ace'a, cà preotii apuseni 'si radu barbele, precandu cei resariteni nu si-le radu. Cum nu ar' fi folositu elu dara de pretecstu si diferinti'a dogmatica referitoria la form'a s. Eucharistie, déca diferinti'a acést'a ar' fi existatu pre tempulu lui?

Abia dupa ce si patriarchulu Michailu Cerulariulu a facutu, ce-i erá cu potintia, cá schism'a se fia inca si mai ireparabila, adeca in véculu alu XI-lea, vedemu ivindu-se intre resariteni invetiatur'a ace'a, care ascrie Epiclesei poterea de a preface panea si vinulu in trupulu si sangele Domnului nostru Isusu Christosu. Dara resaritenii cate va vécuri nu erau in chiaru in privinti'a acestei invetiature. Catu va tempu invetiatur'a acést'a se propuneá adeca in doue forme.

Intr'un'a dintre formele acestea invetiatur'a resariteniloru recunosce, cà Mantuitoriulu nostru a consacratu la cin'a cea de pre urma cu cuvintele *Luati mancati etc.*, recunosce, cà cuvintele acestea rostite o data de Mantuitoriulu 'si au poterea sa pentru tote vécurile, ma une ori recunosce si ace'a, cà ele 'si deprindu poterea acést'a si atuncia, candu preotulu le rostescé in s. litungia, dara cu tote acestea ea sustiene, cà s. Eucharistia se implinesce prin Epiclesa. In form'a acést'a aflamu invetiatur'a resariteniloru proponendu-se pre la anulu 1254 de *archiepiscopulu Tesaloniceii Nicolau Kabasila*. Inimiculu acést'a inversiunatu alu besericeii apusene invetia, cà cuvintele

Mantuitorului in s. liturgiá se rostescu numai cá o istorisire (ἐν εἶδει διηγήσεως) si prin urmare nu au puterea de a consacrá. Elu dice: *Éra cá cuventarea Domnului, care se rostescce despre taine in form'a unei istorisiri, ar' fi de ajunsu spre a consacrá darurile, nu se vede se fia disu nime nici dintre apostoli nici dintre invetiatori; dara cele ce a rostitu o data Domnulu, chiaru pentru cá le-a rostitu densulu, lucreza pururea asemenea cuventului ziditoriu, si dice si fericitulu Joanu (Crisostomu)¹⁾. Apoi continuandu propune, cá cuvintele Mantuitorului 'si deprindu puterea ace'a perpetua, de cate ori preotulu in s. liturgiá rostescce rogatiunile respective, adeca Epicles'a. Form'a s. Eucharistie e adeca deprecatoria in tocmai cá si form'a celoru alalte Sacraminte²⁾. — Totu cam asia 'si formuleza si Simeonu arhiepiscopulu Tesalonicei († 1429) parerea sa cu privire la form'a s. Eucharistie. Elu scrie: *Dupa ace'a (preotulu) pasiesce la repetirea taineloru, si rostescce cu voce chiara santele cuvinte, cari insu-si Mantuitorulu le-a exprimat sacrificandu. Apoi multiamindu pentru tote, si oferindu darurile pentru toti, cere pre sem'a sa ajutoriulu domnedieescu, si preste darurile cele puse in ainte grati'a Spiritului santu, si prin acést'a si prin ace'a, cá le consacrezu cu semnulu crucei, si cu invocarea Spiritului, in data vede pre Isusu pusu in aintea sa, carele este cu adeveratu pane si potiru³⁾. — Totu cam pre acél'a-si tempu a propusu si Marcu Eugeniculu, metropolitulu Efesului, invetiatur'a acést'a intr'o scriere, carei'a i-a datu inscriptiunea: *Cá nu numai prin sunetulu cuvinteloru Domnului se consacréza domnedieescile daruri⁴⁾. — Éra in véculu alu XVI-lea aflamu invetiatur'a acést'a propunendu-se de Jeremia patriarchulu Constantinopolei († 1594). Acést'a e patriarchulu, pre carele au cercatu Luteranii si mai alesu teologii loru din Tübingen, se-lu castige pentru ide'a unei fusiuni a sectei luterane cu beseric'a grecésca neunita. Spre scopulu acést'a ei i-au propusu de repetite ori spre deliberare invetiaturele luterane. Dara patriarchulu in respunsurile sale a respinsu de mai multe***

ori incercarea loru si a condamnatu invetiaturele cele retacite ale lui Luther. Astu feliu i-s'a oferitu oca-siunea de a scrie si despre s. Eucharistia. In respunsulu lui scrisu in anulu 1576 scrie astu feliu: *Cáci Domnulu in noptea ace'a, in care s'a vendutu, a luat pane, a multiamitu, a frantu, si a disu: Luati mancati. Nu a disu, Acést'a este azima, seu tipulu trupului; ci Acést'a este trupulu mieu: si acést'a este sangele mieu. Nici nu s'a datu atunci Apostoliloru spre mancare carnea Domnului, carea o portá, nici sangele spre beutura: si nici acum nu se pogora in ritulu acést'a sacru trupulu Domnului din ceriu (cáci acést'a ar' fi o blasfemia), ci si atunci si acum se schimba si se preface panea in insu-si trupulu Domnului, éra vinulu in insu-si sangele Domnului prin invocarea si grati'a acelu atotpoternicu Spiritu antistite alu sacreloru rituri cu mijlocirea domnedieesciloru si santeloru rogatiuni si cuvinte scl.¹⁾.*

Éra in tipulu celu alaltu mai respicatu, dupa care prefacerea panei si vinului s'ar' implini numai prin Epiclesa, aflamu invetiatur'a resariteniloru propunendu-se mai antaiu de Teodoru episcopulu Andidei in Pamfili'a. Elu a traitu in vécului alu XII-lea si a scrisu unu comentariu alu s. liturgii, si in acestu comentariu dice: *Si dupa recitarea rogatiunei arhiepiscopulu aréta cele sante dicundu: Si fá adeca panea acést'a scl.; — cari le recunoscemu si le credemu, cá asia se schimba, precum dice invocarea²⁾. — Mai tardiu, adeca in véculu alu XIV-lea aflamu totu ace'a-si invetiatura la Teodoru Melitenénulu unde scrie, cá panea si vinulu cu apa se prefacu in modu supranaturalu, in trupulu si sangele lui Christosu prin invocarea si venirea Spiritului santu³⁾. — Pre la mijloculu vécului alu XVII-lea metropolitulu Chievolui Petru Movila a depusu ace'a-si invetiatura in opulu*

¹⁾ Τὸν δὲ τοῦ κυρίου περὶ τῶν μυστηρίων λόγον ἐν εἶδει διηγήσεως λεγόμενον πρὸς τὸν ἁγιασμόν τῶν δώρων ἀρκεῖν, οὐδεὶς οὐτε τῶν ἀποστόλων οὐτε τῶν διδασκάλων εἰπὼν φαίνεται, ἀλλ' ὅτι μὲν ἀπαξ ὑπὸ τοῦ κυρίου λεχθεὶς αὐτῷ τῷ ἅπ' ἐκείνου λέγεσθαι ὡς ὁ δημιουργικὸς λόγος εἰ ἐνεργεῖ, καὶ ὁ μακάριος ἁγῆσι Ἰωάννης. V. Arcudius De concordia eccl. occident. et orient. L. III. cap. 28. p. 225.

²⁾ V. Arcudius l. c.

³⁾ V. Max. bibl. vet. patr. ed. Lugd. 1677. T. XXII. fol. 772. 28: Deinde — ad recolenda mysteria progreditur, et sancta verba, quae Salvator ipse sacrificans protulit, clare pronuntiat. Postmodum gratis actis pro omnibus, donisque oblati pro omnibus, divinum sibi auxilium, et super dona proposita gratiam spiritus implorat, per quam et his signo crucis, invocationeque spiritus consecratis, statim Jesum, qui est vere panis et poculum, ante se positum videt.

⁴⁾ Ὅτι οὐ μόνον ἀπὸ φωνῆς τῶν δεσποτικῶν ῥημάτων ἁγιάζονται τὰ θεῖα δῶρα.

¹⁾ V. Em. a Schelstrate, Acta orientalis Ecclesiae c. Lutheri haer. Romae 1739. P. I. p. 161: Ὁ γὰρ κύριος τῇ νυκτὶ, ἢ παρεδίδοτο, λαβὼν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ εἶπε, λάβετε, φάγετε οὐ τοῦτο εἰπὼν ἐστὶν ἄζυμον, ἢ τύπος τοῦ σώματος, ἀλλὰ τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμά μου, καὶ τὸ αἷμά μου οὐτε μὴν τότε δοθείσης τοῦ σαρκὸς τοῦ κυρίου, ἢν ἐφόρει, εἰς βῆσιν τοῖς Ἀποστόλοις, καὶ τοῦ αἵματος εἰς πόσιν, ἢ ἴνν ἐν τῇ θεῖα μυσταγωγίᾳ καταβαίροντος τοῦ κυριακοῦ σώματος ἐξ οὐρανοῦ βλασφημον γὰρ ἀλλὰ καὶ τότε καὶ νῦν μεταποιούμενον, καὶ μεταβαλλόμενον, τῇ ἐπικλησῆ καὶ χάριτι τοῦ παντοδυνάμου καὶ τελεταρχικοῦ πνεύματος διὰ τῶν θεῶν καὶ ἱερῶν εὐχῶν καὶ λογίων κτλ.

²⁾ Novae Patrum Bibliothecae ed. Rom. 1853. T. VI. p. 572 ur.: Καὶ μετὰ τὴν ἐπαγομένην εὐχὴν ἀναδείκνυσιν ὁ ἀρχιερεὺς τὰ ἅγια, λέγων καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον κτλ. — ἅ δὴ καὶ γινώσκωμεν καὶ πιστεύομεν, οὕτω μεταποιεῖσθαι ὡς ἡ ἐπικλησις ἔχει.

³⁾ Novae Patr. Bibl. l. c. p. 479: — ἄρτος καὶ οἶνος καὶ τὸ ὕδωρ, διὰ τῆς ἐπικλησεως καὶ ἐπεφοιτήσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὑπερφῶς εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ αἷμα μεταποιούνται.

seu, carui'a i-a datu numirea *Confesiunea dreptu-credintiosa a credintiei besericeei resaritene catolice si apostolice*. In opulu acest'a se insira si intrebaria 107: *Ce trebue se se observe in tain'a acest'a?* Petru Movila adauge respunsulu, ca e de lipsa unu preotu legitimu, unu altariu si pane dospita, si apoi continua: *In loculu alu patrulea e de observatu, ca preotulu in tempulu acel'a, in care santiesce darurile, se aiba acea intentiune, ca insa-si substanti'a paniei si substanti'a vinului se preface in substanti'a adeveratului trupu si sange alu lui Christosu, prin poterea Spiritului santu, a carui invocare o implinesce in or'a ace'a, ca se implinesca tain'a acest'a, rogandu-se si dicundu: Tramite Spiritulu teu celu santu preste noi si preste darurile acestea puse in ainte, si fa panaa acest'a scl. Caci dupa cuvintele acestea in datu se intempla transsubstantiarea, si se preface panaa in adeveratulu trupu alu lui Christosu, si vinulu in adeveratulu sange¹⁾.*

Opulu acest'a alu metropolitulu Petru Movila se vede ca a decisu la resariteni cestiunea de facia. Nu gresimu adeca de locu, deca opulu acest'a alu ierarchulu rusu de origine romana 'lu privimu de o carte simbolica a resaritulu desbinatu. Toti patriarhii resaritulu si sinodulu episcopiloru resariteni adumatu la anulu 1672 in *Jerusalimu* sub presidiulu patriarhulu Dositeu alu *Jerusalimulu* au aprobatu cuprinsulu acestui opu cu cuvintele: *Si mai alesu in ainte de acest'a cu siese ori siepte ani s'a tiparitu o carte cu inscriptiunea Confesiunea dreptu-credintiosa a besericeei resaritene, — a primit'o si o primesce intru tote intréga beserica resaritena²⁾*. Astu feliu invetiatur'a, care dice, ca form'a s. Eucharistie e Epicles'a, o potemu privi de o invetiatura a toturoru besericeloru resaritene desbinate de beserica apusului. Ea a fostu propusa si in *conciliulu* tienutu in acel'a-si anu (1672) in *Constantinopole*. Cuvintele acestui sinodu in cestiunea

¹⁾ Acta orien. Eccl. T. I. Ορθόδοξος ὁμολογία τῆς Πίστει τῆς καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς p. 511 urr.: Ἐρώτησις ρζ'. Τί πρέπει νὰ φυλάττεται εἰς τὸ μυστήριον τοῦτο; — Τέταρτον, πρέπει νὰ ἔχη ὁ ἱερεὺς τοιαύτην γνώμην εἰς τὸν καιρὸν, ὅπου ἀγιάζει τὰ δῶρα, πὼς αὐτὴ ἡ οὐσία τοῦ ἄρτου, καὶ ἡ οὐσία τοῦ οἴνου μεταβάλλεται εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ἀληθινοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὗ τὴν ἐπίκλησιν κάμει τὴν ὥραν ἐκείνην διὰ τὴν τελευτῆσιν τὸ μυστήριον τοῦτο ἐπευχόμενος, καὶ λέγων κατά τὸν ἁγίου Πνεύμα σου τὸ ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ προκειμένα δῶρα καὶ ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον κτλ. Μετὰ γὰρ τὰ ῥήματα ταῦτα, ἡ μετασυστώσις παρενθύσ γίνεται, καὶ ἀλλάσει ὁ ἄρτος εἰς τὸ ἀληθινὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ οἶνος εἰς τὸ ἀληθινὸν αἷμα.

²⁾ Acta concil. ed. Paris. 1715. T. XI. col. 188: Πρὸ ἐτῶν καὶ μάλιστα ἔξ, ἢ ἑπτά, βιβλὸς τυτυπῶται, ἐπιγραφομένη, Ὀμολογία ὀρθόδοξος τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, — ἰδέξατο δὲ αὐτὴν καὶ δέχεται ἀπαξῆπλως πάσα ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία κτλ.

de facia suntu: *Éra despre infricosiat'a taina a Eucharistiei credemu si marturisimu ture, ca trupulu Domnului nostru Isusu Christosu este viu de facia cu presentia reala neveditu in tain'a acest'a. Caci candu preotulu, care celebréza, dupa cuvintele Domnului dice acestea: Fa adeca scl.; atuncia lucrandu Spiritulu santu preste fire si negraitu, panaa in realitate, intru adeveru si propriuminte se preface in insu-su trupulu lui Christosu Mantuitorulu, éra vinulu in viulu lui sange¹⁾.*

Si ca se nu ne indoimu de locu despre ace'a, ca si neunitii acei'a, cu cari convietuim, privescu opulu lui Petru Movila de o carte simbolica, voiu se amintescu, ca ea e catechismulu seu cartea compusa in form'a catechetica²⁾, din carea au se invetie tinerii neunitii invetiaturele credintiei crestine. Invetiatur'a despre form'a s. Eucharistie o aflamu in versiunea romanesca reproducundu destulu de credintiosu tectulu grecescu si sunandu astu feliu: *Alu patrulea, preotulu, cand santiesce darurile trebue sa uiba in mintea sea, ca acesta substantia seu fintia a paniei si substanti'a vinului se preface in substanti'a adeveratului corpu si sange alu lui Christosu. Apoi sa se roge pentru lucrarea santului Duchu, a carui chiamare o face in acelu momentu, ca sa implinesca acestu sacramentu si sa dica: Trimitite preste noi pre Duchulu teu celu santu si preste darurile acestea, ce suntu puse inainte, si fa panaa acest'a in corpulu celu pretiosu alu Christosului teu; er' acest'a din acestu potiru transforma-lu prin Duchulu teu celu santu in sangele celu pretiosu alu Christosului teu. Caci dupa aceste cuvinte indata se face transsubstantiarea seu prefacerea fintiei: Panaa se schimba in corpulu celu adeveratu alu lui Christosu, si vinulu in sangele celu adeveratu, si remanu numai formele, cari se vedu, si acesta dupa o dispositiune divina.*

Antaiu, cu sa nu vedemu corpulu lui Christosu, ci sa-lu credemu, ca exista pentru cuvintele, pre care le-a disu elu: *„Acest'a este trupulu meu si acest'a*

¹⁾ Acta conc. l. c. Dionysii patr. Const. super Calvinist. erroribus, ac reali imprimis praesentia, responsio, ann. 1762 edita, col. 276. Περὶ δὲ τοῦ φριζτοῦ μυστηρίου τῆς εὐχαριστίας, πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν ἀδισταχτῶς, ὅτι τὸ ζῶν σῶμα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ παρέστιν ἀσρατῶς, πραγματικῆ παρουσία ἐν τῷ μυστηρίῳ. ἐν γὰρ τὸ εἶπειν τὸν λειτουργοῦντα ἱερέα μετὰ τὰ κυριακὰ λόγια ποιήσον τὸν μὲν ἄρτον κτλ. τότε τῆ ἐνεργεία τοῦ παναγίου πνεύματος, ὑπερφῶς, καὶ ἀσρατῶς, ὁ μὲν ἄρτος μεταποιεῖται εἰς αὐτὸ ἐκείνον τὸ ἴδιον σῶμα τοῦ σωτήρος Χριστοῦ, πραγματικῶς, καὶ ἀληθῶς, καὶ κυρίως. ὁ δὲ οἶνος εἰς τὸ ζῶν σῶμα αὐτοῦ.

²⁾ Confessiunea ortodoxa a bisericeei catolice (sobornicesci) si apostolice a resaritulu din nou tradusa de Dr. Barbu Constantinescu. Editiune aprobata de Escelenti'a S'a, Inaltu-Presantitulu Archiepiscopu si Metropolitulu alu Romaniloru greco-orientali din Ungari'a si Transilvani'a Mironu Romanulu. Sibiu Tipografi'a archidieceesana 1877. Prefatia §. 7. p. XIX.

este sangele meu“. *Asia credemu mai multu in cuvintele si puterile acelui'a, de catu in simtiurile noastre, aceea ce ne produce fericirea credintiei, „Fericiti aceia, cari nu au vedintu si au credintu“*¹⁾.

(Va urmá).

Din viéti'a pastoralá

Indrumari practice de Titu Budu.

7. Fumatulu si canii.

(Continuare din Nr. 2).

Göthe erá inimicu mare a fumatului si dicea cumcá ómenii fumatori si canii suntu celi mai uriti in lume, inse opiniunea lui nu s'a luatú neci intr'ó consideratiune, càci d. e. poetulu Byron lauda in versuri frumóse fumatulu.

Pentru noi vine intrebarea cum-cá cuvine-se seau ba, cá preotii se fumeze seau se traga tabacu in nasu.

Beseric'a in timpurile trecute a opritu fumatulu, inse s'au schimbatu timpurile.

Tutunulu este o planta de mare valoare economica pentru statu, si ar' lucrá in contr'a intereselor statului celu ce ar' oprí dela fumatu pre civi ori pre preoti.

Inse a dá bani multi pre tutunu este risipa, càci nu e de lipsa se ne iertamu ori si ce lucsu, — fumatulu in sene luatú e lucsu, si suntu norocosi aceia, cari n'au lipsa de fumatu.

Preotii fumatori se bage séma, cá prin fumatulu loru se nu face neplacere nemenui „modestia vostra se fia cunoscuta toturoru ómeniloru“ dice s. apostolu.

Cuvenienti'a aduce cu seúe, cá preotulu se nu fumeze in locuri publice, — pip'a, saculetiulu cu tabaculu, naframa galbena de tabacu si alte instrumente ale fumatului se le ascunda bene, se nu spendiure acele diu bosunariu, delaturandu totu ce ar' produce greatia altor'a.

Unu cardinalu caletorindu prin Germani'a a enaratu cu mirare mare, cum-cá pre la statiunile càiloru ferate a vedintu pre multi preoti cu pipe cu tievi lungi, si si-a esprimatu neplacerea pentru acele datine.

Chiaru si in cas'a sa preotulu se le tiena pipele si uneltele de fumatu in locu ascunsu, deorece cas'a preotului o cercetéza multi si nu la toti le place mirosulu tutunului.

Preste totu preotii trebuie se socotésca si de curatieni'a gurei, mai alesu cu ocasiunea marturisiriloru.

Este urita datin'a unor'a de a fumá inainte de S. Liturgia. Unii o facu acést'a publice si prin acést'a se scandalizéza poporulu.

Multi dintre poporu neci fuméza, neci mananca pâna dupa S. Liturgia, óre preotii nu ar' poté se urméze acést'a datina frumósa de abstinencia.

Altii fuméza mergându la ingropatiuni si la alte functiuni sacre, aruncandu din gura fumuri, in catu tusiescu cei dela spatele loru.

Acést'a nu se póte iertá neci la unu casu.

A trage tabacu in nasu aieve e lucru uritu, — si déca cutare preotu are acést'a datina, se se abtiena de a trage tabacu inainte de S. Liturgia si sub S. Liturgia.

Pre o muiere a cuminecat'ó unu preotu, ale carui degete erau unse cu tabacu, si muierea s'a scarbitu in catu nu s'a mai dusu se se marturisésca la acelu preotu.

Unu preotu avea atat'a necasu cu nasulu pentru tabacu, in catu cei ce s'au marturисitu lui, au trebuitu se stée mai multe minute pâna-ce preotulu a gatatu cu stranutatulu.

Uritu lucru este a implé nasulu cu tabacu sub gustare in faci'a altor'a.

Desi si eu sum fumatoriu, totusi servindu la unu altariu, pre care antimensionalulu erá plinu de tabacu, de scarba abia am potutu gatá S. Liturgia; — celu ce trage tabacu in nasu nu póte incungiurá se nu cada din acél'a si pre altariu.

Deci déca fumámu seau tragemu tabacu meruntu in nasu se o facemu acést'a cu óre care modestia si ingrigire, cá se nu se scandaliséze nemene, si preste totu fiindu-cá preotii au venite pucine, se nu face lucsu din fumatu, — cu pretiulu fumului aruncatu in aeru intrunu anu poti provedé pre unu pruncu cu vestmente.

Dela fumatu se trecemu la cani.

A tiené cate unu cane legatu este consultu mai alesu in parochiile nóstre, inse trebuie a socoti cá nu cumva canele se musce pre ceneva.

Inse a tiené cate 3—4 cani nelegati, cari ataca pre totu omulu ce vene in ocolulu preotului, nu se cuvene, neci este iertatu; la preotu trebuie se póta intrá poporenii ori si candu fâra frica si fâra a se espune la muscatulu caniloru.

Altfeliu stâ treab'a cu catiellii de casa, cari se tienu pentru placere.

A se oprí cene-va se nu tiena cate unu catielusiu in chili'a sa nu se póte, — inse a tiené turma intréga de catieli nu se cuvene unui preotu, standu in interesulu parocului se nu face scandalu cu catielusii sei.

Cutare preotu a aflatu unu catielusiu negru, pre care la crescutu si la iubitu fórte, si-lu portá mereu cu sene, in catu — candu mergeá preotulu la liturgia si canele se ducea in altariu, déca se ducea la cutare morbosu si canele mergea dupa densulu, adeca unde erá preotulu, acolo erá si canele,

¹⁾ Confess. ortod. l. c. Intrebarea 107: Ce trebuie se se pazésca a acestu sacramentu? p. 95 ur.

in catu in urma poporulu dicea éta angerulu merge cu draculu, si scandalisandu-se poporulu mai alesu pentru-cà canele siede sub liturgia in altariu, au decisu cà lu-voru inveninà, si numai stim'a càtra preotulu i-au retienutu dela acést'a.

O preotésa avea datina de a peptená tóta diu'a catielusiulu seu si faciundu acést'a odata dupa gustare, ospele ei, care a luitu parte la gustare, s'a dusu indata si n'a mai facutu visit'a preotesei aceleia.

Cutare preotu a mersu a servi in filia si a dusu cu sene si canele seu placutu, care a fugitu in paduricea de langa beserica, si candu preotulu a cetitu evangeli'a a inceputu — a latrá, — preotulu andindu-lu a disu cantorelui, audi acel'a e canele mieu, ér' cantorele a respunsu: marire tie Domnedieule marire tie. — éta iubirea cea mare càtra unu cane, a facutu scandalu publicu.

Suntu preoti, in ale caroru case, se afla cate 2—3 cani in catu te impedeci in densii, te primescu cu latratu, punu picioarele pre tene si nu poti scapà de densii, se asiédia langa tene pre canapa si te umpli de pureci.

Acést'a e cev'a uritu, cev'a necuveninciosu.

E dreptu cum-cà canii suntu fideli, acést'a au documentat'o mai de multeori, mantuindu de nenorociri si casele preotiloru; dar' pentru ace'a nu se cuvene mai alesu preotiloru se le deé antaietate si facia cu poporeni si facia cu altii. (Va urmá).

Salutarea angerésca seu „Nascatóre de Domnedieu“.

(Prelegere practica pentru eievii scolei poporale).

Crestinii dreptu credintiosi impreúna, cu rogatiunea „Tatálu nostru“, de regula rogatiunea nascatórei de Domnedien, asia catu imediatu dupa Tatálu nostru dicu: „Nascatórea“.

Catechetulu in ainte de a începe pertractarea ins'a-si trebue se dica acésta rogatiune cu baietii cu tota pietatea cuvenita, si numai dupa acea se tréca la meritulu pertractarei. Dupa-ce s'au rogatu si si-a ocupatu fia-carele loculu, începe cam in form'a acést'a:

Cum se numesce rogatiunea pre carea o amu disu noi acum'a? — Cu care cuventu se incepe? — Cum se mai numesce? (Salutarea angerésca).

Salutarea angerésca stà din trei pàrti, anume: din salutarea arhangelulu Gavrielu, — din salutarea Elisabetei si din ins'a-si rogatiune adausa de s. beserica.

Cum suna salutarea angerulu? — Care este salutarea Elisabetei? — Si cum suna rogatiunea adausa de s. beserica? Pentru-ce se numesce rogatiunea acést'a salutarea angerésca? Pentru-cà se incepe cu salutarea angerulu. Cum suna salutarea angerulu? —

Ce insémna cuvintele: ceea ce esti plina de daru? — Ce intielegemu sub cuvintele: darulu lui Domnedieu? — Cate specie de daruri¹⁾ amu invetiatu? — Déca Mari'a a fostu plina de daru, ce daruri a trebuitu se aiba? — Unde este darulu lui Domnedieu, acolo nu are locu pecatulu. Ea nu a avutu nici pecate personale, nici pre celu stramosiescu. De aceea noi credemu cà prea curat'a vergura Mari'a s'a conceputu fora macul'a pecatulu stramosiescu, cà-ci altumintrea angerulu nu ar' fi potutu dice: ceea ce esti plina de daru, Domnulu este cu Tine. Nu! Pentru-cà, cum am disu mai susu unde este pecatu, acolo nu este darulu lui Domnedieu, de acolo se abate Domnedieu cu darulu seu. Mari'a a fostu de totu curata, de totu santa, cu totulu placuta lui Domnedieu, nunumai pentru-cà o a creatu Domnedieu fora pecatulu stramosiescu, ci si pentru-cà ea intru atat'a a inbitu pre Domnedieu, in catu nu a facutu nici celu mai micu pecatu. Ea a fostu si a remasu de totu sânta. De una parte pentru santieni'a ei, er' de alt'a pentru-cà Domnedieu o a alesu de mam'a Rescumparatoriulu nostru, o a agraitu angerulu cu cuvintele: binecuventata esti tu intre mueri. Totu acestea cuvinte le-a rostitu si Elisabet'a.

Cum-cà Mari'a a fostu binecuventata de Domnedieu, aceea i-a spusu angerulu cu cuvintele: tu esti binecuventata de Domnedieu, adeca atat'a placere afla in Tine pentru virtutea t'a, in catu Te a alesu de mam'a fiulu seu. Tu esti binecuventata in aintea omeniloru. Aceste cuvinte i-le dise Elisabet'a, mam'a profetulu celui din urma. Binecuventata pentru-cà prin fiulu Teu se voru mantui toti omeni. Mari'a a fostu binecuventata si inaintea lui Domnedieu si a omeniloru.

Elisabeta dise mai de parte: si binecuventatu este fructulu pentecelui Teu.

Ce insémna acést'a? — Fructele, ce suntu? De esemplu merele, perele, prunele etc.? Pentru-ce a disu Elisabet'a: fructulu pantecelui Teu?

Baietiloru, cà se intiegeti voi lucru acest'a, trebue se ne folosimu de o asemanare. Intipuitive unu arbore! Elu stà din trunchiu, si ramuri. Frundiele lui se potu privi cà unu vesmentu. Acum ve intrebu, unde-i suntu fructele? — Ele depindu de crengi, unde le apara si scutescu frundiele de fortuna si de caldur'a prea mare (de arsitia).

In tocm'asia trebue se ne intipuimu si pre o mama cu baietielulu in bracie cà pre unu pomu. Pantecelule ei este trunchiulu, braciule ei suntu asemenea ramuriloru, ér' vestmentele cu cari 'si scutescu baietielulu suntu cà si frundiele, cari scutescu fructele. Fructele 'si capeta nutrementulu dela arbore, ér' ba-

¹⁾ Vedi tractatulu despre grati'a lui Domnedieu la a opt'a inchiertura a credintiei!

ietiei dela mama s'a; pentru aceea baietii se numesc si fructulu mamei lor. Vedeti dara, preacurat'a vergura Mari'a a conceputu pre Isusu dela Spiritulu santu. L'a nascutu in Viflaimu. L'a nutritu, in-grigitu, portatu pre bracie si aparatu; de aceea -lu numesce Elisabet'a: fructulu pantecelui Ten adaugându că este binecumentatu, adeca toti omenii -lu voru laudá si preamari, pentru-că este celu prea santu si elu vá mantuí pre omeni.

S. beserica a adausu din partea s'a cuvintele: Preasanta Maria mam'a lui Domnedieu, pentru-că ea a nascutu pre Isusu, carele de una data este Domnedieu si omu. Ea nu a nascutu numai singuru pre omulu, ci pre Domnedieu omulu. S. beserica róga pre Preasant'a vergura Mari'a mam'a lui Domnedieu cu cuvintele: roga-te pentru noi pecatosii etc. adeca ea cu influinti'a, ce o are asupr'a fiului seu se se róge pentru noi si se ne apere cererile nostre inaintea lui.

Dupa tractarea rogatiunei de susu in modulu aratatu, catechetulu repetiesce lucrulu de nou prin intrebari elevandu numai esenti'a, d. e. Cum se numesce rogatiunea despre carea amu vorbitu astá-di? — Pentru-ce se numesce Nascatoarea de Domnedieu? — Cum se mai numesce ea inca? — Pentru ce se numesce Salutarea angerésca? — Din cate parti consta? — Cum suna salutarea angerésca? — A Elisabetei? — Pentru ce repetiesce Elisabet'a cuvintele angerului? — Cum numesce ea pre Isusu, acarui mama trebuea se fia Mari'a? — Pentru-ce? — Cine a nascutu, nutritu, scutitu si portatu in bracie pre pruncutiulu Isusu? — Care este a trei'a parte? — Cine a adausu acést'a parte? etc.

Dupa acestea la semnulu datu de catechetulu toti baietii -si scotu catechismulu din scaune. Lu-deschidu la pagin'a pre carea se incepe „Salutarea angerésca“. Li cetesce intrebarea antaia. La acést'a stá (se opresce). Se invertesce intr'ens'a, intrebandu: despre ce este vorb'a in intrebarea acést'a? — Ce se dice aici despre...? — Pentru-ce? — Cetesce mai de parte intrebarea a dou'a, tu N! La care asemenea stá si dupa aceea intréba dupa continutulu ei. Intocmai procede mai de parte cetindu fia care intrebare in modu statornicu. Si numai dupa-ce a pertractatu in form'a acést'a materi'a, cata li-se asemna baietiloru de prelectiune, póte pretinde cá pre or'a venitoria se o scie si memorisá. Numai procedandu catechetulu in form'a acést'a potu ajunge baietii acolo in catu se si precépa (intieléga) aceea, ce invatia. Altu-cum cuvintele sbóra. Si scopulu nu se vá ajunge nici o data. In modulu acést'a spiritulu baietiloru se pune in lucrare si se desvolta in ei simtiulu religiosu.

(Va urmá).

G. M.

Documente istorice

referitorie la infiintierea parochieloru din Temes-Fabrique si Zabrani in dieces'a Lugosiului.

Totu dela prof. gimn. Joanu Ardeleanu am primitu trei epistole ale calugariloru basiliti din Blasiu, doue -su ale lui Alessiu Muresianu si un'a alui Basiliu Keresztesi; in epistolele aceste vedemu descrisa propagarea S. Uniri si istori'a infiintierei parochieloru din Banatu, anume acelei din Timisióra (Temes-Fabrica, suburbii) si Savrani (adi Zabrani).

Din aceste trei epistole ale calugariloru basiliti affamu, că Banatulu séu mai bine d'isu greco-catolicii din Banatu la inceputu au fostu sub jurisdictiunea episcopului latinu dela Cianadu, din care causa calugarulu basilitu Alessiu Muresianu, care fu tramisu acolo din porunca imperatesca pentru propagarea S. Uniri, inainte de tote a trebuitu se depuna esamenu din pastoralu inaintea consistorialiloru latini, a trebuitu se jore credintia si obedientia episcopului latinu, si numai dupa indeplinirea acestora a potutu se fia denumitu de parochu la Savrani.

In Savrani la anulu 1770 greco-catolici au fostu numai doi, la anulu numerulu loru s'a urcatu la 15. La anulu 1785 parochi'a Savrani a avutu siepte filie cu 56 suflete, ér' in parochia au fostu 54 suflete gr.-catolice. (Vedi Istori'a diec. Orad. partea II pag. 124). Numerulu sufleteloru gr.-cat. din Savrani la anulu 1819 a fostu 115 (vedi Schem. diec. Orad.) In suburbiiulu Fabrique a Temisiórei — precum se plange calugarulu basilitu Basiliu Keresztesi — la anulu 1771 n'a fostu neci unu sufletu de omu, care se-i fia potutu ministrá la sant'a liturgia, adeca care se fia sciutu cantá si sierbí la s. liturgia, inse credintiosi a trebuitu se fia, căci in casulu contrariu tramiterea lui acolo nu ar' fi avutu neci unu intielesu, dar' si elu spune: „că fere nullus“ de altumentrelea suburbiiulu Temisióra la anulu 1785 a avutu 6 filie cu 14 suflete si in parochia au fostu 16 suflete gr.-catolice.

Că relatiunea calugarului B. Keresztesi e cam esagerata se vede de acolo, că elu intr'o alta epistola scrie, că elu acolo a fostu dispusu in contra vointiei sale, deci elu n'a voitu se remâna acolo, si pentru acea s'a folositu de diverse argumente, cá se-lu amoveze din Temes-Fabrique cá se pota veni la monastirea sa din Blasiu.

Temes-Fabric'a la anulu 1824 a numeratu in parochia 163 suflete, ér' in 20 filie 108.

Banatulu fu scosu de sub jurisdictiunea episcopului latinu dela Cianadu la tempulu restaurării episcopatului gr.-cat. oradanu 1777 23 Juniu, cand trecu sub jurisdictiunea episcopului gr.-cat dela Oradea-mare.

Din aceste se esplica, că parochieile din Banatu, *desi infintiate prin calugarii basiliti dela Blasiu*, înainte de restaurarea diecesei oradane, matricule totusi nu au, numai dela tempurile dincóce ale restaurarii episcopatului gr.-cat. oradanu, căci strainii pucinu s'au ingrigitu, că missionarii séu parochii locurilor acele se descria fasele, prin cari a trecut poporul romanu in privinti'a credintei, moralitatii, culturai séu sporirei, ei s'au indestulitu, că missionarii se refereze in epistole private despre progresulu facutu in propagarea S. Uniri, că se aiba protocólele necesarie pentru una parochia de unde se se pota eruá numerulu romanilor cari se afla in acést'a séu alta parte; deci fasele unirei nu numai din Banatu dar' si din alte pàrti numai din aceste epistole private ale missionarilor se potu eruá; totu din asufeliu de epistole — cari se afla in archivele Latiniloru — se pote aretá colonisarea si transmigrarea mai multor familie din Ardealu in Banatu si in alte parti.

Basilitul Alessiu Muresianu in epistol'a sa de dto 1770, 9 Juniu apriatu dice: „*cà e data porunc'a din partea Maiestatii Sale Apostolice, că din Transilvani'a se vina in Banatu celu pucinu una suta de de familie unite*“ atátu pentru inmultirea unitiloru in acele parti, câtu si pentru impoporarea locurilor deserte si devastate prin resbele. Acestu unicu passagiu, „*cà din Transilvani'a se vina celu pucinu una suta de familie unite*“, pentru unu istoricu este argumentu indemanatecu a poté afirmá că traditiunile ce se pastréza in familie facia de originea conumeloru lor, de nu suntu deplinu adeverate si constate, dar' corespondu verosimilitatii; asia una familia are conumele Ardeleanu si Erdélyi ¹⁾, alt'a Crisianu si Körösy etc, cari familie inse nu se afla asiediate in locurile corespondietorie conumelui, inse in familiile lor totu exista traditiunea orala, că ei su- de origine de acolo, de unde le suna conumele; deci istoriculu nepreocupatu dein conumele familiei pote argumenta la originea familiei intregi.

Asiadara déca numai dintr'unu pasagiu asiá scurtu alu unui calugaru basilitanu potemu face deductiuni asiá interesante pentru istori'a nostra besericésca si nationala, cu catu mai interesante voru fi acele, deca se voru publicá per extensum, si istoriculu adevratu se va folosi de ele, nu numai incátu privesce argumentulu principalu, ce-lu tractéza calngarulu de buna memoria, *ci va ceti si intre sire*; omeni invetiati au fostu aceia, nu cá chronicarii din evulu mediu, scrisorile acelor'a trebue se le pastramu ca nisce relicuie scumpe, cum facu si alte popore.

¹⁾ Este de observatu inse, că numele familielor romanesci precum Ardeleanu, Blasianu etc. intre locuitorii nu de acelasu neamu s'a schimbatu cu totul, asiá din Ardeleanu s'a facutu Erdélyi, din Blasianu Balázs sel.

Documentulu I.

Eminentissimi e Reverendissimi Signori! Padroni Colendissimi!

La cagione della tardanza nel scrivere alla sagra Radunanza delle Loro Eminenze secondo il mio stretto obbligo è stata, che comandando L' Apostolica Nostra Maestà al Nostro Illustrissimo Monsignor Vescovo, acciò mandasse un Religioso dal Monastero di Balasfalva nel Distretto di Banato al villaggio detto „Savran“, il quale guidasse quei pochi, pochissimi Uniti, che si trovano nel detto villaggio, ed insieme avesse la cura della Sagra Unione nei contorni di Banato proponendola, e così quanto fosse possibile propagandola, ed essendo stato io agli voti dei Fratelli dall' Illustrissimo Monsignore dall' insegnar le scuole mandato a questo fine nel contorno di questi paesi, ho aspettato di venir prima al luogo destinatomi per poter poi raguagliar il tutto alle Loro Eminenze.

Dunque venni da Balasfalva a Temesvar ove fui accolto con Paterno affetto dall' Escellentissimo Monsignor Francesco Antonio Engl Vescovo di Rito Latino, ma che ha la giurisdizione ancor sopra gli pochi Uniti del Rito Greco della Sua Diocesi Csanád, la quale comprende tutto il Banato, essendo qui gli Uniti, come dissi, assai pochi, e non tanti che possano aver Vescovo per adesso; stetti a Temesvar per dieci giorni incirca sin' a tanto che sono stato esaminato nel Consistoro per la Cura, ho fatto il giuramento della fedeltà, e d'ubbidienza, e m'è uscito il decreto intorno alla pensione annuale, la quale è di 200 fiorini fuor del deputato nelle cose naturali; di qua son venuto a Savran dove adesso mi trovo, ed ove non ho trovato se non undeci miserabili casucce delle quali due solamente sono unite: ma il peggio s'è che manca affatto la Chiesa, e non c'è verun convenevol luogo, dove si possa celebrare la Sacra Liturgia, mancano gli paramenti sagri, spero nondimeno, che presto sarò provveduto d'un pajo: di tutto ciò ho fatto distinta relazione all' Eccellentissimo Monsignor Vescovo ed all' Eccellentissimo Signor Presidente, secondo che m'hanno comandato mentre stavo a Temesvar promettendo d'ajutarmi in tutto. Ho dato altresì la mia opinione (avendo ancor di ciò comando) intorno alla maniera di ridurre questi paesi dalla strada della perdizione al sentiero della salvezza, cioè dallo schisma alla S. Unione; ed è stata, che s'ergesse per adesso un villaggio di trecento o almeno ducento famiglie, con assegnar loro fondo interno ed esterno, quanto sia bastante per un buon Campagnolo Ospite, essendo terreno abbastanza, secondochè sento dire, non lungi di qua per un buon villaggio; e che in questo villaggio non si pigliassero, se non quei che professeranno la Sagra Unione, sollevandosi almeno per 3 anni dal peso della contribuzione, acciò possano intanto riuscire nelle cose economiche; di piu che si edificasse una decente Chiesa, come altresì un'onesta abitazione Parochiale, imperciochè a Savran ancor questa manca; onde io adesso soggiorno a Guttenbrun villaggio Tedesco vicinissimo a Savran in una povera casuccia concessami per misericordia dalla bontà d'un buon vecchio Tedesco; di più che si fondassero scuole Latine e Valache, dove apprendesse i principii dela Fede la gioventù, e mettesse qualche fondamento nella Latina Lingua, per poter poi altrove nelle piu alte scole con profitto coltivarla. Ho aggiunto altresì, che in tutto si mantenesse ilibato il Rito Greco, acciò vedendo i Schismatici che colla Unione affatto non si muta il Rito (ciò che temono) adaggio si piegassero e si arrendessero. Spero che il materno zelo della nostra pia piissima Sovrana sarà per secondare cotesti punti, giacchè

come mi disse l' Eccellentissimo Monsignor Vescovo, è comando di Sua Apostolica Maestà, che da Transylvania si chiamino almeno cento familie Unite, per le quali qui in Banato s'assegna terreno bastante. E questo è di quanto tenni per mio obbligo di render consapevole la Loro Sacra Radunanza: Jo intanto che per adesso mi trovo di buona salute, raccomandandomi alla Paterna cura e grazia, e baciando le Sagri mani e Porpore delle Loro Eminenze, resto e mi dico

Delle Eminentissime Loro Signorie

A Gутtenbrun 1770 9 Junii

Umilissimo e Divotissimo Servidore e Figlio

P. Alessio Marosan

Ord. Divi Basilii Magni Savraniensis Gr. Rit. Unit. Parochus.

Dare de séma si multiamita publica.

In 27 Augustu a. e. inteligenti'a româna din Ludosiulu de Muresiu din giuru a arangiatu unu petrecere cu jocu în pavilionulu din gradin'a Otelului „Körmötzy“ de aici cu venitulu curatu destinatu in folosulu edificarei besericeii greco-catolice in locu.

Venitulu petrecerei in sér'a aceleia din rescumpararea biletelor de intrare cu pretiulu fipsatu 1 fl. de persóna, si 2 fl. v. a. de familia a fostu . . . 138 fl. 50 cr. v. a.

Solviri preste pretiulu fipsatu de intrare totu in aceea séra dela cei cari au luat parte la petrecere, s'au primitu: dela D. D. Dionisiu Sterka Siulutiu 9 fl. Joanu Rusu 4 fl. Petru Jacobescu 2 fl. Csontos Elek 2 fl. Emiliu C. Alesandrescu 1 fl. Esztergár Kajétan 1 fl. Vasiliu Rusu 1 fl. Emiliu Popu 1 fl. Foszto Géza 1 fl. Laczhegyi Frigyes 1 fl. Felföldi Elek 1 fl. Aszláni János 1 fl. Dr. Vaida Daniel 1 fl. Keresty Aron 1 fl. Basiliu Moldovanu 1 fl. N. Bobesiu 1 fl. Moritz Mihai 1 fl. d-mna Császár Roza 1 fl. Basiliu Turcu 50 cr. Bokodi László 50 cr. v. a. *la olalta* . . . 32 fl. v. a.

Fora a fi participatu la petrecere s'au primitu: dela Ilustritatea Sa episcopulu Dr. Victoru Mihali 2 fl. D. D. Miksa Elek 10 fl. Joanu Todoru 3 fl. Petru Niresteanu 2 fl. Joanu Albonu 2 fl. Vasiliu Popu 2 fl. Basiliu Suciu 1 fl. fratii Marku din Ernot 1 fl. Andreiu Voda 1 fl. Teodoru Siuteu 1 fl. Georgiu Ciutu 1 fl. dn'a Lucretia Olariu 1 fl. *la olalta* . . . 27 fl. v. a.

Prin dlu Petru Solomonu din Blasiu ni s'au tramisu dela Rsmii D. D. Constantinu Papfalvi 1 fl. 50. cr. Joanu Antonei 1 fl. J. F. Negratiu 1 fl. Joanu Moldovanu 2 fl. Ales. Micu 1 fl. Simeonu P. Mateiu 1 fl. D. D. Dr. Augustinu Bunea 1 fl. Joanu Germanu 1 fl. Silvestru Nestoru 1 fl. J. F. Negrutiu 1 fl. Jacobu Muresianu 1 fl. Vasiliu Olteanu 1 fl. Georgiu Barbatu 1 fl. Petru Solomonu 1 fl. Augustinu Mazzuchi 1 fl. Demetriu Turcu 1 fl. Dr. Victoru Szmigelski 50 cr. Nicolau Popescu 50 cr. A. P. Florianu 50 cr. Josifu Vancea 40 cr. A. T. B. 40 cr. *la olalta* . . . 20 fl. 30 cr.

Tote sumele de mai susu luate la olalta dau venitulu intregu de . . . 217 fl. 80 cr.

Spese au fostu . . . 77 fl. 28 cr.

Resulta venitulu curatu . . . 140 fl. 52 cr.

Onoratalui publicu, care a binevoitu a participá la petrecerea arangiata pentru unu scopu santu, cu deosebire toturoru acelora, cari avura bunavointia a solvi preste pretiulu fipsatu de intrare, precum si celoru, cari fara se participe la petrecere contribuira in scopulu edificarei besericeii, ce dorimu a o avé, li se aduce cea mai profunda a nóstra multiamita.

Dupa ce in darca de séma dupa venitulu concertului si petrecerei dela 17 Juliu a. tr. publicata in Nro. 10 a foiiei besericesci si scolastice din a. e. numele marinimosiloru contribuitori din Turda nu s'au publicatu fiindu list'a ratacita aceea aflandu-se, ne tienemu de detoria a nu o lasá nepublicata. Anume suma de 24 fl. 80 cr. v. a. colectata prin dlu Joanu Cigareanu si publicata in numerulu de susu alu foiiei s'a primitu: dela D. D. Conte Bethlen Géza 5 fl. Dionisiu Sterka Siulutiu 5 fl. Anania Moldovanu 5 fl. Veres Dény 1 fl. Jacobu Lugosianu 1 fl. Aurelia Lazaru 1 fl. Joanu Petricasiu 1 fl. Joanu Chifa 1 fl. Gál Zsigmond 1 fl. Vasiliu Moldovanu 1 fl. Joanu Cigareanu 1 fl. Nagy Oliver 50 cr. Dr. Szentpéteri Lajos 50 cr. Rédiger Béla 30 cr. Csongvay Béla 30 cr. Kugler David 20 cr. v. a., caror'a le repetimu coldurós'a nóstra multiamita.

Ludosiulu de Muresiu in 12 Octobre 1888.

Nicolau Solomonu,

presiedinte

Vasiliu Moga,

casariu.

Spectatulu domnu Nagy Albert, locuindu mai multu tēmpu aprópe de oratoriulu nostru a dese ori a avutu ocaziune a-se convinge, catu are se sufere preotulu oferente a sacrificiului liturgicu numumai in gerulu iernelor grele, ci chiar' si in tempulu calduriloru de véra, precum si poporulu participante la tienera cultului divinu intr'unu oratoriu improvisatu de scanduri, din propriulu seu indemnu, desi nu apartiene religiunei nóstre, a binevoitu a doná in scopulu edificarei unei noie besericeii gr. catolice aici in locu suma de 20 fl. v. a. Marinimosului donatoriu prin acést'a veniunu a-i rostí cea mai profunda a nóstra multiamita.

M. Ludosiu in 12 Octobre 1888.

Nicolau Solomonu,

Joanu Rusu,

protopotu si parochu gr-cat. a locului, curatoru primariu besericescu.

Bibliografia.

A aparutu si se afla de vendiare la auctorulu in Blasiu: *Tatalu nostru*. Unu ciclu de meditatiuni compusu de Dr. Victoru Szmigelski. Blasiu, 1888. Pag. 117. Pretiulu 50 cr. v. a. Venitulu e destinatu pentru fondulu unui pensionatu de fetitie in Blasiu. Se póte procurá si pre langa luarea asupra-si a obligamentului de a celebrá a s. liturgía cu intentiunea, carea o va asemná auctorulu.

La anuntiulu acést'a vomu revení in numerulu urmatoriu.

(Opuri teologice). Dela tipografi'a seminariale din Blasiu se póte capeté cu pretiuri reduse urmatoriele opuri teologice:

1. Etic'a crestina de *Dr. Joane Ratiu* . . . 2 fl. 50.
2. Prelectiuni teologice despre matrimoniu 2 fl. 50.
3. Institutiumile dreptului besericescu . . . 3 fl. —

Post'a redactiunei. Dn. Grat. Fl. in Cat. rom. Disertat. amentia nu s'a primitu. Dn. T. C. in Ghil. Nu se admite. Dn. J. B. in Siliv. rom. Coresp. din 12 Sept. a. e. nu o am primitu, placa a o tramite de nou.

 Rogamu pre stimatii abonanti, cari inca nu si-au achitatu abonamentulu, se binevoiesca a ne tramite pretiulu.

Partea scolastica.

Remunaratiiunile si pedepsele in educatiune.

I.

In colonele acestei pretiuite foi am vorbitu despre disciplina, aretându ce rola i- se cuvine in educatiune. Fiindu-că inse la sustienerea disciplinei contribue in unu modu insemnatu remuneratiunile si pedepsele, in celea urmatorie voiu aretá ce rolu li se cuvine acestor'a in educatiune; si in specialu, ce remuneratiuni si pedepse pote folosi educatoriulu si invetiatoriulu, precum si modulu cumu suntu de a se aplicá si esecutá, încátu acelea se contribue la ajungerea scopului.

E unu lucru prea bine cunoscutu, cumcá scopulu remuneratiuniloru este a desceptá in copii interesulu internu, a-i face se iubésca totu mai multu binele, a desceptá in scolariulu premiatu unu indemn u si mai mare pentru studiu, si a desceptá in scolariu o emulatiune nobila; — ér' scopulu pedepselor u este a-i abate dela urmarea reului, a-i face se urésca reulu si a sufucá de cu bunu tempu tote aplicariile celea rele a le copiiloru.

Remunaratiiunea este delicatesa, ér' pedéps'a o medicina.

Din punctu de vedere disciplinariu avemu lipsa atátu de remuneratiuni, câtu si de pedese, deorace nu potemu prefinde dela unu copilu, cá elu se face binele si se incungiure reulu singuru din indemn u propriu, si cá totu una data se prevédia urmarile provenite din implinirea seau neimplinirea legei morale. Cu alte cuvinte e imposibilu a capacítá, respective a indemná pre copilulu micu la invetiatura prin rationaminte etice seau naturale.

Cu tote acestea cea mai buna disciplina si prin urmare si scol'a e acea, care numai forte arareori recurge la ajutoriulu remuneratiuniloru si a pedepselor u.

Incátu privesce acum midlocele, de cari are se se folosésca educatoriulu seau invetiatoirulu cându remuneréza seau pedepsece, acelea suntu de doue feluri: *naturale* si *libere*. Naturale se numescu acelea, cari se deriva din fapte, lucrári intocmai cá si efectulu din cauza; ér libere se dicu acelea, cari nu stau in legatura naturala cu faptele, lucráriile implinite, ci depindu numai dela circumspectiunea, tactulu si voi'a educatoriului.

Remunaratiiunile si pedepsele naturale suntu insuficiente pentru ajungerea scopului, pre care-lu urmasesce educatiunea, de acea trebuie se ne folosimu de celea libere si inca din urmatoriele motive:

1. Prevederea si consciinti'a copilului inca nu suntu intru atátu de desvoltate, încátu afara de urmarile naturale a le faptei sale se nu mai aiba lipsa si de unu indemn u.

2. Afara de acea midlocele naturale, adeca lucrulu in sine si urmarile, cari resulta din lucru [aci se intielege

portarea buna a scolariiloru] arareori voru influintiá de ajunsu asupr'a vointiei, asia încátu se-lu indemne la urmarea binelui si incunjurarea reului. — Asia d. e. Mentiesce unu copilu, urmarea naturala ar' fi cá se nu-i mai credemu de alta data. — Pedeps'a acést'a inse numai arareori va eserciá ceva influintiia binefacatoria asupr'a lui.

3. Pre langa acestea dupa firea lucruriloru, nu tota lucrarea este succésa indata de urmarile ei, ci de multe ori dupa urmari trebuie se mai aseptamu, uneori forte multu. Apoi copilulu de regula nici nu atribue faptelor u sale rele seau negligintiei sale tote urmarile, ci mai multu influintiei altoru factori, si acést'a o face din simpl'a cauza, fiindu-că efectulu cade prea departe de caus'a sa. — Asia d. e. urmarile lenevirei din anii copilariei, le vá observá numai mai târziu.

4. Nici unu educatori u seau invetiatoriu nu-i stau la dispusatiune totu de a un'a urmarile celea naturale. Asia d. e. Pentrucá unu copilu se porta reu seau invetia reu nu urméza inca, cá se-i merge totu reu si dupa ce vá esí in viétia publica.

5. Din contra remuneratiunile si pedepsele libere totu deauna si numai decátu producu efectulu doritu.

Deorece inse voimu cá cu ajutoriulu remuneratiuniloru si a pedepselor u se ajungemu unu scopu ore care determinatu, de acea, e de lipsa, cá in impartirea si esecutarea lor u se ne tienemu de urmatoriele principii determinate:

1. *Se se remunereze numai meritele celea adeverate, adeca portarea buna si diliginti'a continua; si se se pedepsésca numai erorile facute cu intentiune rea si neimplinirea datorintieloru.* — E lucru absurd u a dá premii pentru o prestatiune singulara, care pote este rezultatulu numai alu intempleriei. La impartirea premiiloru trebuie se se iéa in considerare intrega portarea copilului. Remunaratiiuni nu trebuescu date pentru lucruri, cari n'au costatu pre scolari nici o ostenéla, seau cându nu atátu diligintiei, câtu mai multu talentulu escelentu suntu a se atribui prestatiunile lui. Ele n'au locu nici atunci, cându scolariulu are destule indemnuri naturale pentru a se portá asia, seau cându portarea contraria i este imposibila. — Asemenea e mare gresiela si lipsa de tactu a pedepsi pre unu copilu pentru neimplinirea unei lucrari, ce trece preste poterile lui, seau pentru cá n'are capacitate, nu intielege unu lucru s. a.

2. *Se remunaramu si se pedepsimu dupa dreptate, pentru acea inainte de tote trebuie se ne convingemu, se fimu in chiaru, cumcá ore copilulu nostru e demnu de remunerare seau de pedepsa?* — E mai consultu a nu remunerá si a nu pedepsi nici odata, decátu a face cuiva nedreptate. Deorece impresiunile produse in copii prin nedreptate suntu

forte rele atâtu pentru momentu, câtu si pentru desvoltarea culturii morale. Pentru acea remunerarea nedrepta e mai rea decâtu pedéps'a nedrépta, fiindu că acést'a amaresce singuru pre celu ce suferu pre nedreptulu, ér' acea aduce in confusiune atâtu pre celu remuneratu câtu si pre cei alalti colegi ai sei; afora de acea usioru voru prinde radecini in anim'a lui îngâmfarea, superbi'a s. a. ér' anim'a copiiloru neremunerati se umple de invidia, pofta de resbunare facia de celu remuneratu si voru incepe a despretiú' chiaru si pre educatoriulu seau invetiatoriulu loru fora judecata si tactu pedagogicu.

Dreptu acea se cumpanimu bine gradulu meritului seau demeritului, gresielei, dupa tote impregiarile. Nu trebuie ma nici nu-i iertatu se punemu pondu numai pre rezultate, ci si pre isvorulu si intentiunea lucrarei. Pentru-câ altu cum vomu gresí, vomu stricá uumai prin remuneratiuni si pedepse.

In distribuirea premiiloru si esecutarea pedepseloru nu-i iertatu se servésca cá indreptariu arbitriulu, nici dispusetiunea seau indispusetiunea educatoriului si invetiatoriului. Nici se se premieze acel'a, care se sci lingusí, nici se remana nepedepsitu celu ce plâuge, se vaiata si se róga de iertare numai cá se incungiure pedéps'a. Pedéps'a odata dictata trebuie si esecutata. Numai déca ne amu prea pripitu, numai atunci potemu se amenamu seau se schimbam pedéps'a. Câte o data potemu luá in considerare si intrevenirea copiiloru mai buni; totu asemenea si cându invetiatoriulu d. e. e silitu din ore careva cauza cá se pedepsésca clasa intréga, atunci se-si arete bunavointi'a sa facia de cei buni, se nu-i pedepsésca. Dictarea pedepseloru de acést'a natura totu deaun'a trebuie se se faca asia, încâtu elevii se observeze, cumcâ invetiatoriulu pedepseste nu din mania, ura, ci numai silitu.

In fine pentru-câ unu invetiatoriu se fia dreptu in impartirea premiiloru si dictarea pedepseloru trebuie se grigiésca si de acea, cá efectele produse de acelea-si cause, faptele indeplinite cu acelea-si intentiuni se se remunereze seau pedepsésca in asemenea modu, fora nici o consideratiune personala si laterala.

3. *Remunaratiumile si pedepsele trebuie croite dupa insusirile caracteristice ale copiiloru, pentru acea educatoriulu se se nesuésca a cunosce cum se cuvine individualitatea copilului; ér' invetiatoriulu se se nesuésca a mai cunosce cu tota acuratéti'a si relatiunile familiari ale eleviloru sei.* — Din punctulu de vedere alu individualitatii educatoriulu cându si-alege midlocele remuneratiunei si pedepsei trebuie se iea in consideratiune etatea, genulu, temperamêntulu, naturelulu copiiloru lui conerediuti, deorece numai luându in drépta considerare tote acestea impregiarari vá poté judecá dreptu si va produce efectulu doritu. Asia d. e. nu este iertatu se luamu in nume de reu si se pedepsimu pre unu copilu micu pentru-câ nu e istetiu, seau târdiu in cugetare, seau pentru cá nu vorbesce si nu judeca corectú; asmenea cei mai inaintati in etate inca nu potú fi remunerati

fiindu-câ stau mai linisciti in scola. Copilulu celu micu e indestulitu, multiumitu si fericitu, deca i daruimu o icóna frumosa seau o jocaria de pacinu pretiu; ér' cei mai inaintati in etate se afla vatamati cu o astfellu de remuneratiune bagatela. — Cu copiii cei mici ne ajungemu scopulu mai vértosu cu ajutoriulu lucruriloru, esterne ér' cu cei mai mari si numai cu ajutoriulu cuvinteloru. Luându in consideratiune genulu pedepseloru si mersulu desvoltarei la copii, pre scurtu se pote díce: cumcâ infantii trebuie disciplinati (gubernati), copii rusinati, ér' tinerii admoniati si adusi la ordine de cu bunu tempu.

(Va urmá).

J. F. Negrutiu.

Sfársitu, sfársitu, sfársitu. . . . !

2. A *sevêrsi*: eri se *sevêrsi* cunní'a cutaroru; erá se se *sevêrsiesca* alegerea de notariu; erá se se *sevêrsiesca* o mare negliobiá; actulu de mare importantia alu alegerii de deputatu s'a *sevêrsitu* in 8 Februaru. Cu *sevêrsirea* lui starea nostra in continuu agitata a luatú unu *sfêrsitu* ne mai pomenitu; cultulu divinú s'a *sevêrsitu* cu mare pompa; se incepe prin ceremoni'a *sevêrsita* eri in dealulu metropoléi in viéti'a statului românu o epoca noua.

3. *Desevêrsire, desevêrsitu*: Dlu *x* e *desevêrsitu* in art'a sa; lucrare *desevêrsita*; urmarea caderii *desevêrsite* a loru va fi . . . ; guvernulu a reportatu o invingere *desevêrsita* la alegerile din anulu acest'a; teatrulu cutare, fabric'a cutare a arsu cu *desevêrsire*; elu e cu *desevêrsire* nevinovatu; ai nostri batura pre inimicu cu *desevêrsire* si lu- pusera in fuga.

4. *Glasu*, unu cuventu, cu care facu abusu mai alesu poetii nostri: *glasulu* teu celu dulce . . . ; unu *glasu* doiosu . . . ; cându audu divinú-ti *glasu* (serace moritoriu!); domn'a *x* ne desfata cu *glasu-i* placutu, pre care lu- moduleza cu atát'a arta . . . ; *glasuri* ceresci se audiáu vibrandu prin vezdubu; si-a radicatu *glasulu* pentru nefericitii esilati. A *glasul*, a *conglasul*.

Se vedemu acum ce cuvente tindu a scote din gur'a poporului ceste patru vorbe mai susu insfrate, cáci bine se se insemne cá ele in gur'a poporului nu se afla si afora de cantori, cari le sciú din cartile besericesci, altii nu le sciú, ori chiaru de le cunoscu dupa sunetu, audíndule in beserica, insemnarea nu le-o sciú. Ma despre *sevêrsitu* si *desevêrsitu* me prindu cá nice cantorii nu sciú ce insemnéza, precumu nu sciú nice altele o multíme, desf le canta in beserica.

1. In locu de a *sfêrsi* poporulu díce a *gatá*: *gataramu* de seceratu, de sapatu; pana nu *gatámu* cu seceratulu nu potemu merge la munte dupa lemne; vremu se *gatámu* odata cu lucrulu cutare; ni-s'a *gatatu* merindea; asiá s'a *petrecutu* alegerea de primariu; chiaru erá se *gatu* de cositu cându mi-se rupse cós'a; *stinse*, s'a *stinsu*, s'a *petrecutu* = *morí*. Acest'a iuca o se se *stinga*, se se *duca*, se díce despre unu omu care e in dóga de móрте. — *Sfêrsitului* i díce: *urma*, *capetu*, *gat'a*, *gatatu*: in *urma* s'au dusu toti

acasa; in *urma* ti- mai spunu că ...; in cele din *urma*, Dle, a compune, a scrie, totu acolo ese; in *urm'a urmeloru* totu trebue se se roge elu de mine; la *capetulu* anului trecut; la *gatatulu* dulcelui; la *gat'a* o mânca sêcret'a; veni judele si puse *capetu* certei, ploia puse *capetu* jocului; *capetulu* dileloru mele: cu omulu acest'a nu voiu poté-o duce pana in *capetu*.

Aceste-su numai elemente poporali, fora a mai amintí de neologismii de curundu introdusi si toturoru cunoscuti: *terminu*, a *terminá*, *fine*, a *fini*, *finitu*, pre care din *urma sfersítu* lu- vre urmá si in insemnarea de scopu, precum aretaramu mai susu: *spre sfersítulu acest'a*, latinesce: hunc in finem. Se vede dara că respectivii au voit anume se acomodeze insemnarea lui *sfersítu* multipleloru insemnari ce are *finis* in latina, éra acést'a s'a potutu face numai de unii, cari sciu seau precepu celu pucinu latinésc'a, adeca dela unii mai invetiati. Dela cei invetiati a trecut seau trece chiar' acumu in usu la cei mai pucinu invetiati; é' acesti'a dupa-ce ajunge pre mân'a loru, facu adeverata parada cu *sfersítu*. Dela ei audi: la *sfersítulu* satului; la *sfersítulu* călii; la *sfersítu* in locu de: *la urma*, *din apoi*, *din dereptu*, *in còda*: eu éram cu Petru *la sfersítu* si nu audiámu bine ce vorbiáu cei din ainte; eu am esitu *la sfersítulu* toturoru adeca celu din *urma*. Eu câtu am ámblatu la scòla éram totu *la sfersítu* ad. in *còda*, in *còda*, in *urma*. Intru adeveru pucina cutezantia ar' mai trebú si omenii acesti'a aru fi in stare se dica si *codei* animaleloru *sfersítu*! Si de ce se nu, dupa-ce dîcu *sfersítulu* vécului in locu de cod'a vécului?

De aci pote vedé iubítulu cetitoriu pentru-ce am titulat acestu articlu cu atâtea sfêrsíte, cari prin dés'a si réu'a loru intrebuintiare numai grétia potu causá celoru ce si- iubescu limb'a in adeveru si dereptate.

2. In locu de a *seversí* poporulu díce: a *face* a *plini*, a *indeplini* etc. Eri amu *facutu* unu lucru mare; érá se se *face*, se se *intemple* o mare neghiobía; actulu de mare importantia alu alegerii de deputatu s'a *indeplinitu* in 8 Februaru. Cu *indeplinitrea* lui starea nostra etc.; prin ceremoni'a *indeplinita* eri in dealulu metropolfei se incepe o epoca noua in viéti'a statului románu.

3. In locu de *deseversítu* poporulu díce: *deplinu*, *de totu*, *deplintu*. Lucru *deplinu*, *deplintu*; mai facu doi snopi si apoi amu clae *deplina*; Guvernulu a reportatu invingere *deplina* la alegeri; are potere *deplina* asupr'a nostra; s'a stricatu *de totu*; fabric'a cutare a arsu *de totu*; esindu ap'a innecatu pamenturile *de totu*; i-amu batutu *de totu*; mi s'au ruptu caltiunii *de totu*. Acestea asemenea-su numai elemente poporali fora a mai amintí de neologismii: *perfectu* si *totalu*.

4. Acumu víu la vorb'a cea mai gingasia. Intru adeveru cãta silintia si- dau poetii a descrie câtu se pote mai frumosu pre musele loru, ori pre idealele loru ori mai sciu eu pre cine; cãte epítete frumose, cãte figuri, cãte margaritarie insirate si in *urma* le punu in gura: *glasulu*

corbului. Ar' crede omulu cã-si batu jocu, déca nu i-ar' vedé atãtu de inflacarati si entusiasmati pentru „ea“!

O glasu, glasu

Frumosu te canta unii pre nasu,

Si corbii susu in sboru,

Josu broscele in choru!

Poporulu díce *viersu*. Cutare fetioru are *viersu* frumosu. Cutare féta are *viersu subltre*. *Viersu* placutu. *Viersulu* lui Maioru, sub ce intielege atãtu poesi'a câtu si melodí'a.

Ma elu si despre mánhari si benturi díce cã-su *viersósa*. Asiá despre o zama gustósa díce cã e *viersósa*; vinulu nostru e tare *viersosu*; adéca su- atari, cari ti- deregu si ungu gátulu si te dispunu se canti si inca frumosu. Si acésta vorba frumosa o despretiuescu fii museloru! Ei ardu de dorulu de-a audí *glasu-i* angerescu ori divinu, ne luandu aminte cã *glasu* nu-i voce divina si angeresca, ci croncanitura corbésca.

Am adusu inainte numai aceste patru cuvente ne- trebnice cã cele mai latíte si desu intrebuintiate in scrierile nostre de astadi, desi altmentrea numerulu loru e legiune. Am amintitu asemenea mai susu cã ele in gur'a poporului nu se afla. *Sfersítu* nu se aude de câtu in unele locuri in „Credeu“ a carui imperatia nu va avé *sfersitu* in locu de: nu vá avé *capetu*, dar' in usulu de tóte dilele nu se aude mai de locu.

Seversire, *deseversire* nice cã scie ce vreu se dica.

Glasulu, cã si *sfersítulu*, in besereca s'aude in beserica remâne. Ma chiar' poporulu si- bate jocu de acésta vorba grita dícundu despre cei ce canta uritu: saracu *glasu* unde-ai remasu, la jidovulu pre vinarsu; Cãta satira! cei ce nu au *viersu* frumosu pana su- tredi, sciendu-si nepotinti'a nu cuteza a cântá; dupa-ce se ducu inse la ju- pãnulu jidovu si inghitu vre-o 2—3 litre de nectaru jidovescu, capeta curagiu, si- intindu gutulu si-si punu in lucrare facultatea de-a cântá desfatãndu lumea cu *frumosulu loru glasu*!

Se nu dica dara careva cã intrebuintiãndu aceste vorbe serie populariu, cãci popularitatea ace'a ar' fi numai: lucus a non lucendo.

Dar' chiaru de s'aru affá in gur'a poporului aceste vorbe urite, inca totu nu pôte díce cã serie poporalu intrebuintiãndu-le, acel'a, care despretiuesce nescari floricele, totu poporali, cá: *gat'a*, a *gatá*, *capetu*, a *face*, a *indeplini*, *deplinu*, *de totu*, *viersu* etc.; cu atãtu mai pucinu cându pune alaturea cu ele neologismi cá; divu, divinu, importantu, lesatu (vatematu) bisatu, proximu, resonu, siarmantu etc.

De vomu merge totu asiá: imprumutandu si introducundu in limba-ne neologismi cu gramad'a fora nice o considerare la legile ei; redicandu din tina toti provincialismii si tóte gunoiele netrebnice, ma reinviãndu si cele mórte si pierdute dejá, vomu ajunge acusi a avé unu materialu de limba atãtu de enormu si atãtu de diferitu, încãtu nu vomu mai fi in stare a-lu rumegá. Vomu ajunge, cumu se díce, de nu vomu mai scí ce avemu, si chiaru

aci e pericolul, pentru-că: vis consilii expers mole ruit sua.

De ne iubim limb'a în adevăru și dereptate cu multa grigă și cu multu cumpetu se purcedem la vorbirea și scrierea ei, că se nu stricăm și corupem noi acum'a în palate cu scrierea, ce'a ce parintii noștri au pastratu cu atât'a scumpetate în colibe cu graiulu viu numai.

Se nu întrebuintiamu de-a valm'a ori ce felu de cuvente: fora lege, fora regula și fora gustu, că desi tote ni su-iertate, dar' nu tôte ni folosescu.

Chiar' de folosim cuvente straine, se nu li dăm prea mare onóre punendu-le în fruntea mesei, mai alesu acolo unde avem cuvente proprie spre desemnarea aceluia-si lucru. Se punem pre ale nostre se jõe rol'a principala, ér cele straine, deca ni-su asiã dragi încatu nu ne potemu ori nu vrem a ne despartî de ele, se le întrebuintiamu numai din cându în cându pentru — variatiune.

Se ascutam suaturile acelu iluștri și demni barbati ali noștri, cari si-au petrecutu tóta vieti'a în cultivarea limbei nostre românesce; se ne tienem de legile și regulele, cari densi dupa lungi și obositorie studie le-au descoperitu cu privire la proprietatile limbei, și se urmam invetiaturei lor, căci altmentrea vom ajunge acolo, de unde uitandu-ne înapoi ne vom spariã însine de lucrulu ce l'am facutu.

E. Ordeanu.

Cum ar' fi de a se pregati elevii preparandiali din obiectele limbei materne, că mai bine se se pōta ajunge scopulu cu propunerea limbei materne în scōl'a poporale?

(Continuare din Nr. 2).

Ce e de lipsa deci, că se ne ajungem scopulu cu instructiunea limbei?

Este de lipsa, că se propunem limb'a, cu alte cuvinte, că scopulu instructiunei limbei materne se-lu referim la subiectulu și nici decatu la obiectulu instructiunei.

Ast'a se va face, deca celu de antaiu, principalulu midilocu alu instructiunei limbei materne este intrupatu în persōn'a invetiatoriului. Elu se vorbésca corectu totu de-a-un'a la propunerea fia-carui obiectu. Elu se fie, o gramatica viua, și totu ce voim se ajungem în scōl'a poporala prin propunerea limbei materne se grupam în giurulu legendariului din man'a copiiloru, a carui însusiri limbistice trebuie se le cunōsca invetiatoriulu din firu în peru.

Lectur'a deci trebuie se fia centrulu: pre bas'a acestei'a potemu desvoltá întielesulu copilului și în legatura cu acest'a și abilitatea vorbirei; pre bas'a lecturerei se invetie, copilulu a întielege limb'a viua și scrisa; pre bas'a acestei'a potemu propue — dupa-ce am trecut pre greutatile mecanice a scrierei și cetirei — concipiarea; pre bas'a acestei'a potemu propune tôte regulele gramaticali, și cu acest'a potemu propune tôte regulele gramaticali, și cu acest'a potemu realisá celea mai momentōse probleme ale educatiunei scolastice.

Cine pote negá, că pertractarea bucătiloru de lectura, care se incepe cu celea mai simple fabule și naratiuni din Abecedariu și se termina cu esplicarea lecturiloru celoru mai frumōse este o lucrare conecsa, care pōte fi celu mai puternicu factoru spre ajungerea scopului cu instructiunea limbei.

Deca cercam dupa căile și modurile naturale trebuie se ne provocam de multe ori la Rousseau. Si eu indrumezu la elu; elu a voitu se crésca omu, de ace'a a luat facultatile naturali ale omului și pre acestea le-a desvoltatu pre cale naturale și cu midilōce naturale. Ast'a trebuie se o facem și noi; trebuie se luam cunoscinti'a limbistica a eleviloru noștri, care la ei e numai simtiu limbisticu, și din acést'a trebuie se desvoltam totulu; sentiulu limbisticu trebuie se-lu înaltiam la gradulu de sciintia; pre bas'a acést'a trebuie condusi copiii la vorbire, scriere și cetire conscia!

Este adevăratu, că modulu acest'a de pronunere este împreunatu cu multe greutati și presupune multa desteritate și bunu tactu. Deca d. e. cetescu copiii numai unu dialogu simplu, la câte de tôte trebuie se fimu atenti. Trebuie se cunōsem persōnele dialogului caracterulu lor, caus'a actiunei, consecintiele ce urmēza din cauza, relationile în cari decurge actiunea, conecsiunea ce este între acestea și între actiune, trebuie se grigim că precum la edificare piatra jace pre piatra, asiã și aci cugetare se urmēze dupa cugetare, acestu cursu alu cugetarei trebuie se-lu veda, se-lu sentiesca copiii, cugetarile trebuie grupate; cugetarea, ide'a fundamentale trebuie abstrase, eventualu din lectura deducem ceva invetiatura, seau copiii enareza istoriōr'a etc. cu unu cuventu avem multe de facutu și eu prelānga tôte acestea prefindu că cu pertractarea bucătiloru de lectura se împreunam și convingerea și propunerea cunoscintieloru gramaticali.

Scim că elevii noștri nu se ocupa cu ceva placere mare cu gramatic'a și cu concipiarea. Este seca, uritiōsa acést'a înaintea lor, pentru-că cu acést'a au ei mai multu lucru, pentru acést'a i- dojenescu pre ei mai desu. Inse deca în locu de a cetî într'o óra separata, intralt'a de a scrie și într'a treia de a invetiá gramatic'a, vom împreună tôte acestea cu pertractarea bucătiloru de lectura, propunerea nōștra îndata nu va fi asiã uritiōsa. Pentru-ce nu s'ar' poté face, că în 20 minute se se pertracteze bucat'a de lectura, în 20 minute din bucat'a de lectura se se invetie o regula ortografica și în cele-alalte 20 minute se se compuna ceva despre obiectulu bucatii de lectura? Eu asiã, credu, că s'ar' poté. Cu acést'a nu voiescu eu că ór'a se se impartiesca în trei pãrti, — nu; bucat'a de lectura, regul'a ortografica ce vrem se-o invetiam, natur'a concipiarei voru hotarí că câtu tēmpu se întrebuintiam pentru un'a câtu pentru alt'a, că propunerea nōștra se nu devina uritiōsa și ostenitōria pentru ei.

Trebuie se luam în consideratiune etatea copiiloru și alte lucruri, dar' la tóta întēmplarea în propunerea

nóstra trebuie se fia variatiune, altu-cum ea vá fia omorítoria de spiritu, si copíii ne voru urí si pre noi.

Pentru-ce nu s'ar' poté propune asia pre bas'a legendariului in cei de antâiu patru ani tóte regulile ortografice ori cá se dicemu gramaticali fâra de a dá in mân'a eleviloru manualu de gramatica? Ba s'ar' poté, numai câtu cu mai multa ostenéla, dar' atunci ar' trebui se-i invetiamu noi si nu manualulu, ma s'ar' intemplá si ace'a, cá eleviíi nostri uitându vre-o regula gramaticala, noi ar' trebui se o deducemu, se o esplicâmu din nou si se o aplicâmu practice mai de multe ori, dar' chiar' in ast'a jace poterea cultivatória. Pre lînga astu-feliu de procedura déca copilulu nu va avé din ce se invetie de rostu regulele si exemplele pentru fia-care regula, ci va trebui cá se formeze elu regula din exemple atunci se va vedé cá intielege lucrulu ori ba si numai atunci va trece in sângele lui, va devení durabila cunoscenti'a altucum usioru trecatória.

Cu acestea nu vreu se afirmu cá cunoscentiile (reguli ortografice respective gramaticali) necesarie eleviloru scólei poporale se le propunemu numai asia ocasionalu. Pentru deprindere ne vomu folosí de tóte ocasiunile favoritórie, inse pentru ace'a propunerea nóstra trebuie se se inémple dupa unu planu statoritu inainte si se inainteze gradatu. Invetiatoriu si pre lînga astu-feliu de procedura trebuie se alega si impartiesca astu-feliu celea de sciutu, cá acelea se vina inainte intro succesivitate corecta.

Déca apoi pre o atare cale practica amu trecentu preste inrêga materi'a, preste tóte cunoscentiile gramaticali necesarie, atunci ar' urmá in clasele a V-a si a VI-a ordinarea si amplificarea cunoscentieloru cascigate. Le dáu totu dreptulu acelor'a, cari afirma, cá numai cunoscentiile sistematice valoréza ceva. Dar' eu cugetu cá pre calea acést'a s'ar' poté sistemisá cunoscentiile scólei poporale, cáci convingerea mea firma este, cá numai atunci ne potemu cascigá unu conspectu generalu preste ceva, déca cunoscemu intregu materialulu; numai atunci potemu sistemisá, déca avemu ce se sistemisamu.

Cá se propunemu astu-feliu se intielege de sine, cá ar' trebui se avemu legendarie compuse anume spre scopulu acést'a. Nu intielegu lucrulu asia, cá bucatile de lectura se se intogmésca asia, cá fia-care din acele se servésca spre intuirea unei seau altei regule, nu, cáci acést'a ar' fi nenaturalu, nu cáci noi trebuie se ne presentamu limb'a, si productele literaria corespundietórie in originalitatea loru nestirbata. Limb'a nóstra are atari regule, cari se potu intuí pre ori-care bucata de lectura; acolo suntu d. e. regulele referitórie la subiectu si predicatu, la propusetiunea simpla si amplificata seau la substantivu ori verbu; la acestea nu-i pentru-ce se finu cu deosebita atentiune la compunerea respective facerea legendariului. Dar acolo suntu d. e. numeralele, pentru acestea vomu cautá — dar' nu faurí — o bucata de lectura, in care ocuru fórté multe numerale, si care si din altu punctu de vedere merita cá se ocupe locu in legendariu.

Asia credu eu cá s'ar' poté conduce instructiunea limbei materne in scól'a poporale. Credu, cá déca poterile, cari le folosimu spre compunerea si fabricarea manualeloru de alta directiune le-am intrebuintiá spre compunerea indreptariiloru in directiunea acést'a singuru pentru invetiatori, amu folosí mai multu causei instructiunei poporale. Concedu, cá prelînga astu-feliu de propunere la esamenu respunsurile din gramatica a eleviloru nostri nu-i voru pune pre ascultatori in uimire; póte se va intémplá si ace'a, cá unulu seau altulu din superiorii scólei nepreceptoriu de lucru vá pronuntia sentinti'a, cá la invetiatoriu cutare numai atunci respundu copíii, déca scóte din ei vorb'a cá cu clescele, inse ómenii de facu voru fi multiumiti cu lucrulu nostru, si noi suntemu si vomu fi linisciti, si viéti'a ne va aprobá procedur'a nóstra.

(Va urmá).

P. Ungureanu.

Scótele nóstre de repetitiune.

Precum cestiunea scóleloru poporale elementarie asia si aceea a scóleloru de repetitiune este regulata prin artielii de lege: XXXVIII din 1868 si XVIII din 1879. Cu tote acestea inse scótele nóstre de repetitiune lasa forte multe de doritu, macar' cá, nefunctionandu anevoia ori chiar' nici odata nu si vá ajunge maretulu seu scopu; fiindu ea lipsita, pre lînga acést'a, si de isvorulu datatoriu de viéti'a alu gradiniloru de copíi, cari, din cea mai frageda etate, au de a pune basa solida si rationala instructiunei si educatiunei ulterioare din scól'a de tote dilele si din cea de repetitiune, dându astu-feliu o directiune adevadata si sanetósa scólei celei mari, scólei vietiei.

Nu e vorba, scótele de tote dilele inca nu suntu, in multe locuri, cum ar' trebui se fia si neinsemnat'a loru inaintare se explica usioru, déca luamu in consideratiune: slab'a dotatiune a invetiatoriloru, indolenti'a parintiloru s. a. Dar' in fine ele totusi progreséza si mai pretotindenea, cine vrea se caute, afla destule dovede de inaintare.

Nu totu asia sta inse lucrulu, in ce privesce scótele de repetitiune; cá-ci suntu multe, forte multe comune, in cari scól'a de tote dilele — la care functionéza chiar' si câte 2 s'au mai multi invetiatori — 'si face cursulu seu in modu câtu se pote de regulatu, ér' scól'a de repetitiune este neglésa aproape cu deseversire, paralisandu-se astu-feliu succesele dobandite in cea de tote dilele.

Acést'a este unu reu, care odata constatatu, ni-se impune marea necesitate, de a lucrá pentru grabnic'a lui delaturare. Cu acést'a ocasiune 'mi aducu aminte de unu casu, la care am fostu martoru si care vorbesce destulu de elocventu in favorulu regularei scólei de repetitiune.

Érá adeca, in vér'a anului 1877. Superintendentele actualu a-lu besericei evanghelice-luterane din Ardealu, a visitatu parochi'a s'a Siercai'a din tiér'a Oltului, cu care ocasiune a esaminatu scolarii si scolaritiile din scól'a de tote dilele, apoi din cea de repetitiune si pre urma si pre cei trecuti

de 15 ani pana la 18 ani, — petrecându, celu pucinu, cu examinarea tuturoru 6 ore si punându mai mare pondu, dupa cum m'am convinsu, pre examinarea scolariloru si scolaritiloru de repetitiune si a celoru trecuti de 15 ani, cari au cetitu din cartea de rogatiuni, ce nu lipsea nici unui'a, apoi au computatu, au fostu intrebati din istoria, incepându dela venirea Sasiloru aici, cev'a din constitutiunea patriei si din economia.

Responsurile, ce au fostu date de scolari, la intrebarile cele practice, din cari cele mai multe le punca superintendentele, au fostu forte multiamitorie si au doveditu, că cunoscintiele cascigate in scól'a de tote dilele au remasu proprietate a scolariloru, că adeca ei au invetiatu pentru viétia. Si intru adeveru, numai organisandu cum se cade si scólele de repetitiune, potemu sperá, ma potemu fi increditiati de durabilitatea cunoscintieloru, ce si le apropiéza scolarii in cursulu scolastecu de tote dilele, eventualu si in „gradinile de copii“. Pentru-că oper'a scólei e forte grea. Si cu atâtu mai grea in scólele cu unu singuru invetiatoriu, unde trecu trei si patru ani, pana cându scolarulu invinge greutatele cetitului si a-le scrisului, cultivandu acestea dóue desteritati intru atât'a, in câtu si ele se fia folosite mai cu inlesnire — cá mijlúce — la cascigarea de alte cunoscintie.

Astu-feliu, luptandu-se scolarii in câti-va ani cu greutatele cetitului si a-le scrisului si fiindu ei in o vërsta frageda, in cei 6 ani de scóla, dela 6—12 ani, de abia ajungu a avé cev'a basa pentru cultur'a loru urmatória.

Acum, deca acést'a basa remane totu basa, fara de a urmá mai departe cu redicarea paretiloru si a coperisului culturei; déca mai nime nu pórtá grigía, cá ea se nu fia nimicita, precum se intempla in presente, de brum'a ne-interesarei celoru chiamati si de gerulu, causatu de nóptea cea grea din iérn'a nesciintiei masseloru, déca totu astu-feliu se va urmá si pre venitoriu, cá si pana acum, nu e sperantia de a intrá educatiunea la noi in alvi'a ei naturala si de a aduce fructele dorite, fara cari nu este mantuire pentru neamulu nostru.

Adeveratu, că inpregiurarile intre cari se afla vietuindu Sasii suntu cu multu mai favorabile. Ei, pretotindenea bine situati in privint'a materiala si culturula, urmare a prerogativelor loru politice din trecutu, au fostu in positiune de a se cultivá in tóte directiunile activitatii omenesci: pre terenulu sciintieloru, arteloru, meseriiloru, industriei, negotiului etc.; de asemenea le-a fostu posibilu, cá se introduca o buna dosa de cultura, chiar' si in poporulu dela sate, dedándulu de cu buna vreme a-se indeletnici cu scól'a. De aici au urmatu apoi o multime de bunatati pentru ei, asia: s'au facutu ómeni diligenti, crutiatori, iubitori de ordine etc.; ei suntu ómeni mai bupi de câtu noi, femeile loru mai bune económe de câtu ale nostre s. a. Sasii asia dara, precum si alte tieri ne-au intrecutu de multu pre tote terenele si mergu cu pasi repedi spre progresu. Nu noi vomu fi cum-va acelu poporu, care vrea se remana in urn'a tuturoru?

Acést'a nice nuni-o potemu intipuí. Si deca nu voimu se remanemu in cód'a tuturoru popóreloru din jurulu nostru, déca vremu, cá cultur'a si sciinti'a se petrunca si in mass'a poporului, acést'a, fara regularea tuturoru cursuriloru din scól'a poporala, nu se póte intemplá. E deci mare necesitate de a-se regulá si cursulu scólei de repetitiune, care, cum am disu mai susu, este din cale afara neglesu.

Ajungându pana la acestu punctu alu tractatului presentu, tienu a fi la loculu seu, cá se amintescu si unele cestioni prea pucinu, s'au chiar' de locu discutate la noi referitoriu la problemele scólei de repetitiune, cari cestioni inse ar' trebúi, este tempulu supremu, se se discute.

Intre acestea cestioni se potu numerá si urmatoriele:

1. Care ar' fi tempulu celu mai potrivit pentru tinerimea scólei de repetitiune?

2. Cum ar' trebúi se se grupeze scolarii, respective scolaritiele din cei trei ani a-i scólei repetitórié, cá instructiunea se aiba rezultate mai binecuvantate?

3. Ce obiecte de invetiamentu din cele propuse in scól'a de tote dilele, ar' trebúi si sar' si poté repetá, respective amplificá in cursulu repetitionalu — cari la baieti si cari la fete?

4. Ce manuale se se folosésca? Totu cele intrebuintiate in scól'a de tóte dilele, ori altele?

5. Cu deosebire, cartea de cetire se fia totu aceasi, ori alt'a, de cuprinsu mai mare?

6. Ce carti anume din literatur'a poporala ar' fi bine se se cetésca cu scolarii, respective cu scolaritiele de repetitiune pentru inmultirea cunoscintieloru si desvoltarea gustului de cetitu in poporu? Etc. Etc.

Dintre intrebarile de mai inainte, in cele urmatorie, voiu luá in discutiune pre a treia si adeca: Ce obiecte de invetiamentu, din cele propuse in scól'a de tóte dilele, ar' trebúi si sar' si poté repetá, respective amplificá in cursulu repetitoriu — cari la baieti si cari la fete?"

(Va urmá).

R. Simu.

Emigrarea mamiferelor.

II.

Emigrarea se intempla in tempu si directiune anumita si in modu sistematicu; regulatu se face in totu anulu si se estinde pre teritorie gigantice: asia suntu de es. stepele din Asi'a. Asia se afla un'a specie de calu numitu *culanu* seu *Equus hemionus*, carele traiesce liberu in cete mari pre siesurile celea acoperite cu iérburi bogate, unde nu-lu conturba neci clopotulu de turma. Acolo alérga stav'a sub conducerea celui mai betranu armasariu. Stav'a e vesela tota ver'a, fiindu că are nutrementu din abundantia; spre toamna iuse se schimba aspectulu siesului; ierb'a scade si nutrementulu se inpuinéza. Atunci se aduna cete noue sub conducerea armasariloru tineri si grabescu spre tienuturi mai ierbóse, dela nordu spre sudu. Se impreuna cete de cete, ántáiu cu sutele, apoi cu miile si formeza acea stava

gigantica, sub acurii alergare se cutremura pamentulu si tropotulu copiteloru ei in departare de miluri provoca la arme pre cozacii spariosi de pre la stationile de vigilia. Astu-feliu alerga cet'a in direptiunea prefapta. Piedeca nu cunosce, riulu, stânc'a, ploia, viforulu nu o retiene in calea sa. Acést'a multime de animele are lipsa de pasiune, de nutrementu. Ele alerga, mergu mai departe, mai departe spre sudu.

Ele alerga, dar' mai repede alerga inmormentatoriulu naturei, iern'a ghiatiosa, le previne pre rituri si li-nimicesce si ultimulu firu de ierba, e aci tempulu lipsei, miseri'a li-in calcâie. Vieti'a din di in di li-este mai grea, lips'a e mai ardiectoria, fomea mai apesatoria. Dar' ele se ducu, emigreza cu mai multa sperantia, decâtu nutrementu, se bucura, deca si-potu aliná fomea cu cotore remase. Armasarii reiescu, ugerulu mameloru scade si mánzii cu sutele cadu de fome. La acést'a se mai adauge si cet'a lupiloru si altoru rapitorie, ce in modu crudelu raresece sirurile. Si acestu animalu nobilu si maretiu alu stepeloru, carele ver'a cu curagiu i-se opune lupului, acum cu capulu plecatu tremura si de umbr'a acestui rapitoriu.

Astu-feliu tigorescu si necadiescu preste tota iern'a, pana cându de nou nu se inveselesce ceriulu, pana cându de nou nu se areta primaver'a si acopere éراسي cu ierba tinera teritorialele celea imense. Acést'a este or'a invierei loru. Membrii cetei, cari au mai remasu, cu incetulu pleca erasi la drumu si emigreza indereptu la pasiunile de verannde in tempu de 3—4 septemani éراسي si-vinu in ori, se intarescu, capeta curagiu, si éراسي traiescu veselu, cá si in anulu trecut.

Pre riturile Americiei, pre asia numitele *prairie* inca locuiesce unu animalu, carele emigreza sistematicu: *bisonulu* seu *bourulu americanu* (*Bos americanus*). Acest'a inca este unu adeveratu migratoriu. Elu emigreza in totu anulu dela nordu spre sudu si dela sudu spre nordu. Caletori'a loru tiene dela Canad'a pana la Mexico si dela Missouri pana la Alleghany. Cu finea verei mamele pleca la drumu, cete constatorie din sute de mii mergu dela nordu spre sudu. Inainte mergu taurii cá conducatori, dupa ei cet'a gigantica, cá si cându pre toti i-ar' conduce unu cugetu comunu. Strabatu vai si munti si cu unu sgomotu durduitoriu trecu unde le riuriloru, cá se afe pre tiermurulu de dincolo, ce s'a gatatu deja pre cestu din coce: ierba buna, pasiune avuta.

Möllhausen a vediutu la anulu 1851 pre riturile ce cadu spre vestu dela Missouri cete de bisoni asia de mari, câtu éراسي negru plaiulu de multimea acestoru animale, Fröbel in 1858 a caletoritu cu caravane dela Missouri in Mexico, cu caravane in tempu de optu dile neintreruptu printre ciurdi de bouri.

Pre urm'a ceteloru migratorie de comunu se afla rapitoriele; pre pamentu lupii, in aeru vulturii, acerele si armat'a flamanda a corbiloru.

Primaver'a bourii éراسي emigréراسي indereptu spre nordu. Reintorcerea este cu multu mai fora de sgomotu. Armad'a

cea mare acum se desfare in mai merunte cari singuratices si-cauta pasiunile de ver'a.

Cátu tempu va mai tiené emigrarea maretia a bouriloru nu se póte spune; dar', cumcà numerulu loru scade din anu in anu, cumcà acestu locnitoriu poternicu a prairieloru merge spre perire, ace'a o scinu. Omulu, indulu americanu, intogmai cá si anglesulu cultu, ce s'a colonisatu acolo, in unu modu nebuu nimesce acestu animalu. Cu ocaziunea emigrirarei sta la pânda si nu obóra câte unulu—doi, cá se-i folosésca in famili'a sa, ei-i ucide cu gramad'a, pentru-cá se le lase corpulu acolo cá prada vulturiloru. Acést'a este una macelaria rusinósa, ce imple cu amaratiune sinulu naturalistiloru! Décas omulu pusica animalulu, cá se-lu folosésca, ace'a — dupa conceptulu generalu — o póte face liberu; inse deca ucide cu sutele numai din placere si éراسي, décas dá sute cá prada vulturiloru si lupiloru, atare procedura vatema bunulu simtiu. De securu omulu nimicesce mai multi bouri, decâtu fomea, ce-i constringe la emigrarea obositória.

Regulatu emigreza si *Tarandulu* in Siberi'a si Americ'a. Spre finea lui Maiu se aduna in cete mai mici si paresesce codrulu, in care si-cautale asilu contra vitregimeii iernei si se cara spre siesurile nordice, unde afla pasiune bogata pe terenele acoperite cu muschi. Cetele se urmarescu repede; acusi forméراسي turme gigantice, cari intindiendu-se pre plaiuri, asia aparu cu córnelu celea mari, cá si cându ar' calatori mai departe una padure mare. Wrangel a vediutu in Siberi'a doue turme, a caroru trecere a duratu doue óre. Inainte mergu vacile cu vitieii; apoi taurii. Calea loru totu-de-a-una e ace'asi. Preste riurile Ob, Ienisei si Sena inota totudeaun'a prin aceleasi locuri. Trecu preste marea inghiaciata si pâna la insulele, ce cadu departe spre nordu. Urmele tarandiloru au condusu la descoperirea mai multoru insule. Din Americ'a mergu in Grönlandi'a, pentru cá se vereze placutu. Pentru-cá pe tarandi nu-i constringe la emigrare numai lips'a de nutretiu; ei au pe tundre si altu inimicu; musicele si tintiarii, cari primaver'a se afla cu miliardele, se invêrtescu prin aeru asemenea noriloru intunecosi. De acestea trebuie se scape, cá-ce acestea li-ar' amari viet'a si li-ar' periclitá fetii. Se apuca dara si fugu dinaintea loru, si nice nu se oprescu pâna-ce nu ajungu la una insula acomodata seu la unu munte paduros. Apropiandu-se iern'a apoi éراسي se reintoreu la siesurile mai sudice.

Emigrarea tarandului e forte ponderósa pentru locuitorii acestoru locuri serace; adeseori i-escapa de mórte, la carea i-ar' fi datu fomea. Omulu lacomu ascéراسي, pândesce mai alesu emigrarea de tómua. Cu ocaziunea emigrarei de primaver'a animalele suntu slabe er' tomn'a ajungu grase inaintea armei ucidiatoriului, . . care le si obóra fara crutiare. Animalulu ranitu sare sângerându in mare, râgnindu in dorerea sa, dar' omulu egoistu plutesce dupa elu, cá in nesatiulu seu se-lu aibe de prada.

Érasi omulu este plaga mai mare pentru animale, decâtu solulu fàra de plànte a tundrei usucate, decâtu roinulu ucidiotoriu a musiceloru si tientiariloru. (Va urmá).

Dinariulu economului:

Novembre, are 30 zile. **Brumariu.**

Calindariulu Iulianu		Calind. Gregor.
Marti	1 Cozin'a, Damianu	13 Stanislau
Mercuri	2 M. Achindin	14 Venerant
Joi	3 M. Achepsim	15 Leopold
Vineri	4 C. Joanichie	16 Otmar
Sâmbata	5 M. Galation	17 Gregoriu

Domin. a 21-a dupa Rosalie, ev. Luc'a, c. 10, gl. 4, v. 10.

Domineca	6 P. Pavelu ☉	18 Odo
Luni	7 SS. 33 Mucen.	19 Elisabet'a
Marti	8 (†) Ar. Mih. si Gavr.	20 Felice
Mercuri	9 M. Onisiforu	21 Într. Nasc.
Joi	10 A. Erast	22 Cecilia
Vineri	11 M. Vict. si Min'a	23 Climent
Sâmbata	12 S. Joaniu milost.	24 Joaniu

Domin. a 22-a dupa Rosalie, ev. Luc'a c. 12, gl. 5, v. 11.

Domineca	13 † Joaniu gura de auru	25 Catarin'a
Luni	14 † Ap. Filipu ☾	26 Comrad
Marti	15 M. Gurie, Post. Našt.	27 Virgiliu
Mercuri	16 A. Ev. Mateiu	28 Sosten
Joi	17 P. Gregoriu ep.	29 Saturnin
Vineri	18 M. Platon	30 Andreiu
Sâmbata	19 Pr. Avdie	1 Decem. Eligiu

Domin. a 23-a dupa Rosalie, ev. Luc'a c. 18, gl. 6, v. 1.

Domineca	20 C. Gregoriu	2 Bibiana
Luni	21 (†) Intr. in bes. ☉	3 Fr. Xav.
Marti	22 A. Filimonu	4 Barbar'a
Mercuri	23 A. Amfilochie	5 Sav'a
Joi	24 P. Climent	6 Nicolau
Vineri	25 M. Ecaterin'a	7 Ambrosiu
Sâmbata	26 C. Alipsie	8 (†) Zem. Nasc.

Domin. a 24-a dupa Rosalie, ev. Luc'a c. 13, gl. 7, v. 2.

Domineca	27 M. Jacobu Pers.	9 Leucadi'a
Luni	28 C. Stef. celu n. ☽	10 Judit'a
Marti	29 M. Paramon	11 Damascenu
Mercuri	30 † A. Andreiu	12 Mascentie

Lucrările in acést'a luna.

Iutrega gradin'a de legumi trebuie sapata, acést'a ajunge câtu una gunoite, cea ce voru dovedi legumile in anulu venitoriu.

Trebuie curatiti ramii superflui si usucati de pre pomi, se se culega si arda omidele si se se frece cu peri'a muschii, ce obduc ramii si trunchiulu. Este bine a sapá in giurulu pomiloru.

Scotemu trunchiurile selbatice din scól'a de pomi si-i asiediamu legati in marunchiuri intr'unu locu feritu in gradina seau si in celariu, deunde preste ierna i- potemu luá si altuimu in ei. Se semena scól'a de pomi si se planteza pomi in locu definitivu.

Viniere trebuie taiate si ingropate pana ce nu inghiacia pamentulu, si trebuie gunoite.

Lun'a acést'a e mai acomodata pentru taiarea paduriloru, deorece acum e mai pucinu sucu in arbori, ranele se cicatrizeza inainte de frigu si trupinele voru otavi frumosu la primaver'a venitoria.

Riturile si fenatiere trebuie grapate cu grapa de fieru grea si apoi gunoite cu gunoiu putredu, seau cu cenusia si cine pote cu varu, mai alesu riturile umede. Asemenea trebuie tractatu lutiern'a si trifoiulu.

Cosinitiere trebuie scutite in contra frigului si sioreciloru.

Una eróre regretabila.

Nice odata nu simtiesce omulu mai mare necasu si mortificiu in sine, de câtu atunci, cându dice seau scrie ceva in credinti'a cea mai buna, cá a spusu numai adeverulu, si apoi afla, seau este reflectatu de catra altii, cá chiaru in meritulu lucrului, unde avea se culmineze cele espuse de densulu, a facutu, din neateniune ori informatiune neprecisa, eroarea cea mai mare. Dorerea si necasulu este cu atâtu mai simtitu, candu eroarea se referesce la o persona prea stimata, de a carei bunetate este prea convinsu, si pre care priu eroarea s'a o ar' poté superá si indispune.

Una astu feliu de *erore regretabila* s'a intemplat si subscrisului, candu in: „*Foia besericesca si scolastica*“ Nr. in: „*partea scolastica*“ sub titulu: „*Unu donu pretiosu*“ am publicatu prea meritat'a multiamita pentru *cei trei numi prea frumosi si pretiosi de auru*, donati museului nostru. Prea Stimatulu donatoriu, a carui fapta marinimosa este demna de tota laud'a si ni-a causatu cea mai mare placere si bucuria, dupa informatiunea primita, a fostu publicatu sub numele eronatu de: *Petru cavaleru Scipione*, proprietariu in Câmpeni. Acumu inse fiendu reflectatu de catra redactiunea acestei foie, me grabescu a corege acea erore absolute involuntaria si prea regretabila, aducundu la cunoscinti'a stimatiloru lectori, cá prea demnulu barbatu se numesce: **Petru cavaleru Joannette**, proprietariu mare in Câmpeni, si nu Scipione. Asecurezu totu odata pre Stimabilulu Domnu, cá acést'a erore s'a intemplat fora cea mai mica intentiune rea si-lu rogu, se me scuze de superarea, ce pote i-am causatu-o fora voi'a mea; er' bunavointi'a sa marinimosa se nu o detraga nice mai departe facia de museulu nostru. Cu atâtu mai vertosu-lu rogu se nu-o detraga acést'a bunavointia, cá-ci Stimatu Domni'a Sa in fericiti'a pusetiune si dispusetiune, in cari se afla, pote colucrá multu pentru inavutirea si redicarea museului nostru gimnasiale.

Blasiu in 26 Octobere 1888.

N. Popescu.

prof. si cust. mus. numism.

Post'a redactiunii.

D-lui N. P. in G. Specie de trandafiri nóue se potu obtiené din seméutiile còpte ale trandafiriloru nobilitati.

D-lui B. S. in L. Altoi de meri avemu de vendutu; esemplarulu cu 30—40 cr. dupa soiu si marime.